

Özel Eğitim Öğretmenliği Lisans Öğretim Programının Değerlendirilmesi: Düzce Üniversitesi Örneği¹

Evaluation of Special Education Teaching Undergraduate Curriculum: Sample of Duzce University

Sayfa | 1

Osman AKTAN Dr.Öğr.Üyesi, Düzce Üniversitesi, osmanaktan@duzce.edu.tr

Geliş tarihi - Received: 17 Ağustos 2022

Kabul tarihi - Accepted: 6 Şubat 2023

Yayın tarihi - Published: 28 Haziran 2023

¹ Bu araştırmanın bir bölümü, 10-11 Haziran 2022 tarihlerinde gerçekleştirilen, V. Uluslararası Başkent Fen, Sosyal ve Sağlık Bilimleri Kongresi'nde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi, (2023), 14 (1), 1-30.
Western Anatolia Journal of Educational Sciences, (2023), 14 (1), 1-30.
Araştırma Makalesi / Research Paper

Sayfa | 2

Öz. Bu araştırmanın amacı, Düzce Üniversitesi Eğitim Fakültesi Özel Eğitim Öğretmenliği Lisans Öğretim Programı'nın öğretmen adaylarının görüşlerine dayalı değerlendirilmesidir. Araştırmada karma yöntem desenlerinden, yakınsayan paralel desen kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu özel eğitim öğretmenliği 3. ve 4. sınıf öğrencileri oluşturmuştur. Araştırmanın nicel çalışma grubu 72, nitel çalışma grubu ise 24 öğrenciden oluşturulmuştur. Özel Eğitim Öğretmenliği Lisans Öğretim Programı'nın değerlendirilmesine yönelik nicel veriler program değerlendirme ölçeği ile, nitel veriler ise yarı yapılandırılmış görüşme formu ile toplanmıştır. Araştırmada nicel verilerin çözümlenmesinde betimsel istatistikler, parametrik testler; nitel verilerin analizinde ise içerik analizi kullanılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre özel eğitim öğretmenliği lisans öğretim programının özel eğitim öğretmeni adaylarına özel eğitim alanında gerekli mesleki yeterlikleri kazandırdığı belirlenmiştir. Ayrıca öğretmen adaylarının özel eğitim öğretmenliği lisans öğretim programını eğitim programının öğeleri bakımından yeterli gördükleri belirlenmiştir. Araştırmanın nitel sonuçlarında, nicel sonuçları destekleyici görüşler elde edilmiştir. Araştırma sonuçlarına dayalı olarak, öğretmen adayların problem yaşadıkları konu ve alanlara ilişkin ders ve içeriklerinin zenginleştirilmesi, özel eğitim öğretmenliği lisans öğretim programının içeriğinde araştırma sonuçları doğrultusunda düzenlemeler yapılması önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Öğretmen eğitimi, Özel eğitim öğretmenliği, Lisans öğretim programı, Program değerlendirme.

Abstract. The purpose of this research is to evaluate the Duzce University Education Faculty Special Education Teaching Undergraduate Curriculum based on the opinions of teacher candidates. In the research, convergent parallel design from mixed method designs was used. The study group of the research consisted of 3rd and 4th grade students of special education teaching. The quantitative study group of the research consisted of 72 students and the qualitative study group consisted of 24 students. Quantitative data for the evaluation of the Special Education Teaching Undergraduate Curriculum, with the program evaluation scale; qualitative data were collected with a semi-structured interview form. In the research, descriptive statistics, parametric tests in the analysis of quantitative data; Content analysis was used in the analysis of qualitative data. According to the research results; It was determined that the special education teaching undergraduate program provides special education teacher candidates with the necessary professional competencies in the field of special education. In addition, it was determined that the pre-service teachers considered the special education teaching undergraduate curriculum sufficient in terms of the elements of the education program. In the qualitative results of the research, opinions supporting the quantitative results were obtained. Based on the results of the research, it is recommended to enrich the course and content of the subjects and areas that teacher candidates have problems with, and to make adjustments in the content of the special education teaching undergraduate curriculum in line with the research results.

Keywords: Teacher education, Special education teaching, Undergraduate curriculum, Program evaluation.

Extended Abstract

Introduction. With the transfer of private services to the Ministry of National Education in Turkey, special education classes and schools began to be opened in order to meet the education needs. In order to provide education in the opened classrooms and schools, the needs of teachers were tried to be met through vocational courses, certificate programs and assignments from different branches. After 1980, special education teaching departments were opened in different universities in our country. According to 2022 statistics in Turkey, there are special education teaching departments in 53 universities. Various arrangements were made on different dates between 1998 and 2018 in the special education teaching undergraduate curriculum. With the arrangements made, changes were made in the course contents and periods in the program. Previously, there were special education teaching undergraduate programs in different fields in the fields of hearing, vision, mental and gifted. Special education undergraduate programs were combined under the name of "Special Education Teaching Undergraduate Program" in the 2016-2017 academic year. Of the courses in the special education teaching undergraduate curriculum, 43% are field education courses, 16% are field education elective courses, 13% are general culture courses, and 28% are vocational knowledge courses (CoHe, 2018).

When the relevant literature is examined, it is seen that the studies on the evaluation of the special education undergraduate curriculum are quite limited. When the studies are evaluated in general, it is seen that the studies on special education teachers in the dimension of teacher education are more intense, and the studies on the evaluation of the special education teaching undergraduate program are quite limited. In addition, no research has been found in which quantitative and qualitative measurement tools, based on mixed methods, centered on undergraduate students, were used to evaluate the special education teaching undergraduate program updated in 2018. For this reason, it can be said that the findings to be obtained in the research are a very important research in terms of shedding light on the program development studies for the special education teaching undergraduate program. It is necessary to determine whether the special education teaching undergraduate curriculum provides the knowledge, skills and competencies specified in the program and the professional competencies foreseen in the program in accordance with today's student needs. For this purpose, the evaluation of the program and the updating of the program in necessary dimensions can contribute to the effectiveness of the special education undergraduate curriculum and thus to the training of more competent teachers. In this context, the main purpose of this study is to evaluate the special education teaching undergraduate curriculum according to the views of teacher candidates.

Method. In the study, in which quantitative and qualitative methods for curriculum evaluation were used together, the parallel design, which converged from the mixed research method designs, was used. The study group for the quantitative data of the research consisted of the 3rd and 4th grade students of Düzce University Education Faculty Special Education Teaching, which were reached through easily accessible sampling. In the quantitative aspect of the study, the Program Evaluation Scale (PES) developed by Adıgüzel (2015) was used to determine the evaluations of pre-service teachers regarding the special education teaching undergraduate program. PES is a 4-point Likert-type scale consisting of four sub-dimensions and twenty-five items. In the qualitative aspect of the research, a semi-structured interview form was used to collect in-depth data on the special education teaching

Aktan, O. (2023). Özel eğitim öğretmenliği lisans öğretim programının değerlendirilmesi: Düzce Üniversitesi örneği. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi, 14 (1), 1-30.* DOI: 10.51460/baebd.1163593

undergraduate curriculum and its program elements. Parametric test techniques and descriptive statistics were used in the analyses, due to the normal distribution of PES data. Content analysis was used to analyze the opinions of prospective teachers about the special education teaching undergraduate program.

Sayfa | 4

Results. According to the results of the research, the program evaluation scores of the teacher candidates are close to high in the sub-dimensions of the evaluation of the objectives and the content; It was determined that the evaluation of the learning-teaching process and the evaluation of the assessment and evaluation process were above the average. It was found that there was no significant difference between the PES scores of the pre-service teachers according to their gender, in the sub-dimensions of general scale, evaluation of objectives, evaluation of the learning-teacher process, and evaluation of the assessment and evaluation process; In the dimension of evaluating the content, it is seen that there is a significant difference in favor of male students. It was determined that there was no significant difference between the PES scores of the pre-service teachers according to their grade levels, in general scale and sub-dimensions. As qualitative data; In the sub-theme of reducing the number of courses, aim-oriented and comprehensive courses, vocational knowledge courses; In the sub-theme of special education field knowledge courses, the views on enriching the teaching courses in terms of number, duration and content, and providing a variety of elective courses were presented. In the theme of strengths related to the learning-teaching process theme of the special education teaching undergraduate program, it was stated that the teaching practice reinforced the knowledge, the observation, institutional experience, internship courses were instructive, and they gained professional knowledge and competence and professional self-confidence. In addition, in the theme of suggestions, opinions on giving more place to practice in lessons, increasing student-centered teaching practices, increasing the duration of teaching practice, providing full specialization in a disability area, providing internship opportunities for different schools and types of disability, and teaching courses in schools were determined.

Discussion and Conclusion. According to the results of the research, it can be said that the teacher candidates have gained professional competence regarding the learning-teaching process of the undergraduate program. When the qualitative data of the study were examined, it was determined that the teacher candidates mostly expressed their views on the learning-teaching process, and that the teaching processes gained professional self-confidence as well as professional competence. It was determined that the quantitative data of the research were supported by the qualitative data. However, when the qualitative data of the research were examined, it was determined that there were deficiencies in the application of measurement and evaluation approaches in the field of special education, they had deficiencies in learning alternative measurement and evaluation techniques and they had problems. It is seen that the quantitative findings on extracurricular learning resources and measurement and evaluation in the special education teaching undergraduate program are supported by qualitative findings. Similar to our research findings, in some studies, it is seen that the undergraduate program evaluates the content and application dimension of special education teaching inadequately (Büyükalan Filiz et al., 2018; Ergül et al., 2013; Sezgin Nartgün, 2010; Ulay, 2018). When the program evaluation scores of the candidate teachers were evaluated according to the sub-dimensions of the program, they found themselves quite sufficient in the sub-dimensions of evaluating the objectives and evaluating the content; In the dimensions of evaluation of the learning-teaching

process and evaluation of the measurement and evaluation process, it was determined that they found it partially less sufficient. In general, it can be said that special education teaching undergraduate students gain the necessary competencies. At this point, it can be said that the students in the research regarding the objectives of the program consider themselves quite sufficient in terms of the objectives of the program, and this finding is supported by qualitative data. When the research results are evaluated in general, when the quantitative and qualitative findings obtained from the teacher candidates are evaluated together; It was determined that the special education teaching undergraduate curriculum was considered successful in terms of providing teacher candidates with the necessary professional competencies. It has been determined that pre-service teachers need support, especially regarding the learning-teaching process and the measurement and evaluation sub-dimensions of the program. In order to explain the reasons for this situation, supportive opinions were obtained in the qualitative data of the research. In general, it was determined that the quantitative data obtained in the study were supported by qualitative data.

Giriş

Günümüzde bilim, teknoloji, sosyal bilimler, ekonomi ve davranış bilimleri alanlarında hızlı değişim ve gelişmeler yaşanmaktadır. Her alanı derinden etkileyen bu değişim ve gelişmeler, eğitim kurumları, öğretim programları, öğretmenler ve öğrencileri de etkilemekte, bu doğrultuda eğitim politikalarında da yansımalar olmaktadır. Bu değişim ve gelişime uyum sağlamak, zamanın ihtiyaçlarına cevap vermek adına eğitim politikalarının gözden geçirilmesi, eğitim kurumlarının ve programlarının da değerlendirilmesi ve yapılan değerlendirmeler sonucu ilgili alanlarda gerekli düzeltmelerin ya da değişikliklerin yapılması gerekmektedir.

Farklı alanlarda yaşanan değişim ve gelişmelerin, evrensel ve ulusal değerler perspektifinde öğretim programları aracılığıyla, okullarda öğrencilere kazandırılması amaçlanmaktadır. Bu bağlamda okullarda ülkenin ihtiyaç duyduğu insan kaynağına uygun bireyleri yetiştirme görevini eğitim sisteminin ana unsurlardan biri olan öğretmenler üstlenmektedir (Darling-Hammond & Lieberman, 2013; Ingvarson & Rowley, 2017). Özellikle uluslararası sınavlarda başarılı olan ve gelişmiş ülke eğitim sistemlerinin ortak özelliğinin “mesleğinde başarılı ve alanında iyi yetişmiş öğretmenler” olduğu belirlenmiştir (Chong & Cheah, 2009; Guskey, 2002). Bununla birlikte, öğretmenin alan bilgisi ve mesleki yeterliği de öğrencilerin ders başarısını etkileyen diğer önemli değişkenler olarak öne çıkmaktadır (Hsien vd., 2009; Kunter vd., 2013).

Öğretmenlik mesleği, eğitim bilimleri ve ilgili diğer farklı disiplin alanlarında, mesleğe dönük alan bilgisi, mesleki beceri ve yeterlik gerektiren bir uzmanlık alanıdır (Şişman & Acat, 2003). Mesleğin uzmanlık alanı olmasına yönelik olarak, öğretmenlerin mesleğe atanmadan önce öğretmenlik alanlarına ilişkin gerekli mesleki yeterlikleri kazanmaları oldukça önemlidir. Bu bağlamda öğretmenlerin öğretim süreçlerini tasarlama ve yönetme, öğretim süreçlerinde öğrenci merkezli olumlu etkileşim sağlama, sınıf yönetimi becerilerine sahip olma ve uygulama yeterliklerini kazanmaları gerekmektedir. Bununla birlikte öğretim sürecini etkili kılma adına, öğretim programı okuryazarlığı becerilerine sahip olma, öğretim programları doğrultusunda öğretimi gerçekleştirme, dersin hedefleri uygun öğretim yapma, öğretimde öğrencilerin ilgi, hazırbulunuşluk ve öğrenme ihtiyaçlarını dikkate alma, öğretim bitiminde uygun ölçme ve değerlendirme yaklaşımları ile öğrencilerin öğrenme çıktılarını ulaşıp ulaşmadıklarını sınama gibi mesleki bilgi ve beceriler konusunda gerekli mesleki yeterliklere sahip olmalıdırlar (Aktan & Budak, 2021). Kısaca öğretmenlerin alanında uzman olmayı gerektiren mesleki bilgi, mesleki beceri, değer ile tutuma sahip olmaları beklenmektedir (MEB, 2017).

Ülkemizin öğretmen eğitiminde zengin bir tarihsel süreç ve deneyime sahip olduğu söylenebilir. Öğretmen eğitimine ilk çalışmalar Osmanlı Devleti’nde Fatih Sultan Mehmet döneminde başlamış olsa da, kurumsal olarak ilk öğretmen okulu olan “Dârülmallimîn-i Rüşd-î” 1848 yılında açılmıştır (MEB, 2017). Takip eden yıllarda ülkenin koşulları, dönemin şartları ve ihtiyaç duyulan öğretmen profilinin gerektirdiği nitelik ve niceliğe göre farklı öğretmen yetiştirme kaynaklarından öğretmen ihtiyacı karşılanmıştır. Ülkemizde öğretmen yetiştirmeye yönelik olarak Cumhuriyet’in kuruluşundan günümüze kadar; muallim mektepleri, ilkokul mektep muallimlerine yönelik meslek kursları, orta muallim mektepleri, ilk öğretmen okulları, köy öğretmen mektepleri, köy enstitüleri, eğitim enstitüleri, yüksek öğretmen okulları şeklinde farklı eğitim kurumlardan yararlanılmıştır (Akyüz,

2013). Günümüzde ise öğretmen eğitimi, eğitim fakülteleri ve pedagojik formasyon sertifika programları ile gerçekleştirilmektedir (Erdamar & Tengilimoğlu, 2021; YÖK, 2021a). Tarihsel süreç içinde öğretmen yetiştirmeye yönelik farklı deneyim ve uygulamalar olmasına karşın, öğretmen eğitiminde istenilen nitelik ve standartlara ulaşamadığı söylenebilir (Azar, 2011; İlğan, 2020). Bununla birlikte 2015-2019 yılları arasında KPSS eğitim bilimleri sınavına yıllık ortalama 412.780 kişi, beş yıllık toplamda ise 2.063.901 öğretmen adayı katılmıştır. 2015-2019 yıl aralığında ise, yıllık yaklaşık 40.000, beş yıllık sürede ise yaklaşık 200.000 öğretmenin ataması yapılmıştır (İlğan, 2020). Öğretmen eğitiminde ihtiyaç ve talep dengesinin gözetilememesinin, ihtiyaç olmamasına karşın gereğinden fazla eğitim fakültelerine öğrenci alınmasının da öğretmen eğitimini nitelik yönünden olumsuz etkilediği söylenebilir. Bu bağlamda özel eğitim alanında öğretmen yetiştirme politikalarının da benzer süreçlerden geçtiği söylenebilir.

Özel eğitim hizmetleri 1950'li yıllara kadar Sağlık Bakanlığı bünyesinde yer alırken, bu tarihten sonra özel eğitim hizmetlerinin Milli Eğitim Bakanlığı'na (MEB) devredilmiştir. Özel eğitim hizmetlerinin Milli Eğitim Bakanlığı'na (MEB) bağlanması, özel eğitim hizmetlerinin kurumsallaşma sürecini olumlu yönde etkilemiştir. Bu tarihten sonra özel gereksinimli öğrencilerin eğitimine yönelik bazı yasal düzenlemeler ile birlikte ilk özel eğitim sınıfları açılmaya başlanmış ve dolayısıyla açılan sınıflarda eğitim alacak öğrencilere eğitim verecek özel eğitim öğretmeni ihtiyacı da doğmuştur (Akçamete, 2018). Bu ihtiyacı karşılamak adına 1952 yılında Gazi Üniversitesi bünyesinde özel eğitim bölümü açılmış, bölüm ilk mezunları verdikten sonra 1955 yılında kapatılmıştır (Çitil, 2017). Bu tarihten sonra özel eğitim öğretmenliği lisans eğitim programlarının açılmasına kadar öğretmen ihtiyacı çeşitli kurslar ile üniversite bünyelerinde açılan sertifika programları aracılığı ile sağlanmıştır (Özyürek, 2008). Anadolu Üniversitesi bünyesinde 1983 yılında, Gazi Üniversitesi bünyesinde ise 1986 yılında özel özel eğitim lisans öğretmenlik programları açılmıştır. Takip eden yıllarda farklı üniversitelerde özel eğitim öğretmeni ihtiyacı karşılamaya yönelik lisans programları açılmıştır. Türkiye'de 42 devlet, 11 vakıf üniversitesi olmak üzere 53 üniversite, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde 6 olmak üzere toplamda 59 üniversitede özel eğitim öğretmenliği lisans eğitim programı uygulanmaktadır (YÖK, 2023).

Özel eğitim öğretmenliği lisans programlarında 1998, 2007, 2016 ve 2018 yılında çeşitli değişiklik ve düzenlemeler yapılmıştır. Eğitim Fakülteleri bünyesinde, özel eğitim alanındaki öğretmen ihtiyacını karşılamak amacıyla zihin engelliler öğretmenliği, görme engelliler öğretmenliği, üstün zekâlılar öğretmenliği ve işitme engelliler öğretmenliği olarak dört farklı disiplin alanında lisans programları açılmıştır (YÖK, 1998). Yükseköğretim Kurulu tarafından 2007 yılında öğretmen eğitimi lisans programlarında bazı düzenlemeler yapılmıştır. Yapılan düzenlemeler sonucu özel eğitim lisans programları aynen devam etmekle birlikte, bazı ders içerikleri ile derslerin dönemlerinde değişiklikler yapılmıştır (YÖK, 2007). MEB'nin öğretmen atama politikasına uyum sağlama ve farklı ülkelerdeki özel eğitim öğretmenliği programları gerekçe gösterilerek, Yükseköğretim Kurulu (YÖK) tarafından 2016-2017 eğitim-öğretim yılında özel eğitim lisans programları, "Özel Eğitim Öğretmenliği Lisans Programı" adı altında birleştirilmiştir. Yapılan değişikliklerle Özel Eğitim Öğretmenliği Lisans Programı'nda, özel eğitim alanında görev yapacak öğretmen adaylarının farklı yetersizlikteki öğrenci gruplarına eğitim verecek mesleki yeterliklere uygun şekilde yetiştirilmelerini sağlamak amacıyla ders sayısı ve içeriklerinde değişiklikler yapılmıştır (Büyükalın vd., 2018). Bu düzenlemelerden sonra özel eğitim öğretmenliği lisans programında 2018 yılında yine ders içeriklerinde bazı değişiklikler yapılmıştır. Yapılan değişiklikler sonucu lisans programında yer alan derslerin % 43'ünü alan eğitimi dersleri, %

Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi, (2023), 14 (1), 1-30.
Western Anatolia Journal of Educational Sciences, (2023), 14 (1), 1-30.
Araştırma Makalesi / Research Paper

16'sını alan eğitimi seçmeli dersleri, % 13'ünü genel kültür dersleri, % 28'ini ise meslek bilgisi dersleri oluşturmaktadır (YÖK, 2018).

Sayfa | 8

Özel eğitim; normal gelişim gösteren akranlarından bazı özellikleri nedeniyle farklılık gösteren öğrencileri mevcut potansiyelleri ve ihtiyaçları doğrultusunda, gereksinimlerine uygun geliştirilmiş eğitim programları, alanında yetişmiş uzmanlar ve ilave destek hizmetleri ile akademik, sosyal gelişimlerini sağlamayı, üretken ve bağımsız bireyler olarak yaşama hazırlamayı, onlara temel yaşam becerilerinin kazandırılmasını amaçlayan eğitim olarak ifade edilebilir (Bryant, Smith ve Bryant, 2008). Özel eğitimde görev alan uzmanlar içerisinde özel eğitim öğretmenleri büyük çoğunluğu oluşturmaktadır. Özel eğitim öğretmenliği lisans programı ile öğretmen adaylarına, farklı alanlarda özel gereksinimi olan bireyleri, yetersizlik ve gereksinim durumlarına göre değerlendirme, değerlendirme sonuçlarını dikkate alarak öğretim süreçlerini planlama ve öğretim süreçlerine ilişkin farklı yöntem ve teknikleri uygulama, sistematik öğretim faaliyetleri ile özel gereksinimli bireylere bireysel ve toplumsal becerileri kazandırmaya ilişkin mesleki yeterliklerin kazandırılması amaçlanmaktadır. Bununla birlikte alanı ile ilgili farklı disiplin alanları ve kurumlar ile işbirliği içinde çalışma, yönetim ve mevzuat ilgili konular, aile eğitimi, özel gereksinimli bireylere ve ailelerine yönelik rehberlik hizmetlerini sağlama gibi alanlarda mesleki beceri ve yeterliklere sahip olmaları amaçlanmaktadır.

İlgili alanyazını incelendiğinde özel eğitim lisans öğretim programını değerlendirmeye yönelik çalışmaların oldukça sınırlı olduğu söylenebilir. Zihin engelliler lisans programına ilişkin yapılan bir araştırmada, öğretimde uygulamalı derslere daha fazla ağırlık verilmesi gerektiği belirlenmiştir (Dedeoğlu vd., 2004). Özyürek (2008) tarafından yapılan araştırmada ise özel eğitimi öğretmeni yetiştirilmesine yönelik sorun ve çözüm önerileri tespit edilmiştir. Başka bir araştırmada ise özel eğitim öğretmenliği lisans programlarının özel eğitime yönelik yeterlikleri kazandıracak şekilde geliştirilmesi ve öğretmenlerin ihtiyaç duydukları mesleki gelişim alanları belirlenmiştir (Ergül vd., 2013). Doğrudan özel eğitim lisans öğretim programının değerlendirilmesine yönelik sınırlı sayıda araştırmanın yapıldığı görülmektedir (Sezgin Nartgün, 2010; Ulay, 2018). Yapılan araştırmalarda ise özel eğitim öğretmeni yetiştirmeye yönelik lisans eğitiminin yetersiz olduğuna yönelik bulgular elde edilmiştir (Gökdere, 2012; Gözün & Yıkılmış, 2004). Yapılan çalışmalar genel olarak değerlendirildiğinde, özel eğitim öğretmenlerinin öğretmen eğitimi boyutunda ele alındığı araştırmaların daha yoğun olduğu, özel eğitim öğretmenliği lisans programının değerlendirilmesine yönelik çalışmaların ise daha sınırlı olduğu görülmektedir. Ayrıca 2018 yılından güncellenen özel eğitim öğretmenliği lisans programını değerlendirmeye yönelik, lisans öğrencilerini merkeze alan, karma yönteme dayalı, nicel ve nitel ölçme araçlarının kullanıldığı bir araştırmaya rastlanılmamıştır. Bu nedenle araştırmada elde edilecek bulguların özel eğitim öğretmenliği lisans programına yönelik program geliştirme çalışmalarına da ışık tutması açısından oldukça önemli bir araştırma olduğu söylenebilir.

Araştırmanın amacı

Program değerlendirme, programın etkililiğine yönelik uygun ölçme araçları, programın etkililiğine ilişkin veriler toplama, analiz etme ve programın etkililiğine yönelik verileri yorumlama süreci olarak ifade edilebilir (Erden, 1998). Elde edilen bulgular ile program hedeflerinin gerçekleşme düzeyi test edilir (Ertürk, 2013). Hazırlanan her bir programın, programda ön görülen amaçlar ile bireysel ve toplumsal ihtiyaçları karşılama düzeyini belirlemek amacıyla değerlendirilmesi, elde edilen Aktan, O. (2023). Özel eğitim öğretmenliği lisans öğretim programının değerlendirilmesi: Düzce Üniversitesi örneği. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi, 14 (1), 1-30.* DOI: 10.51460/baebd.1163593

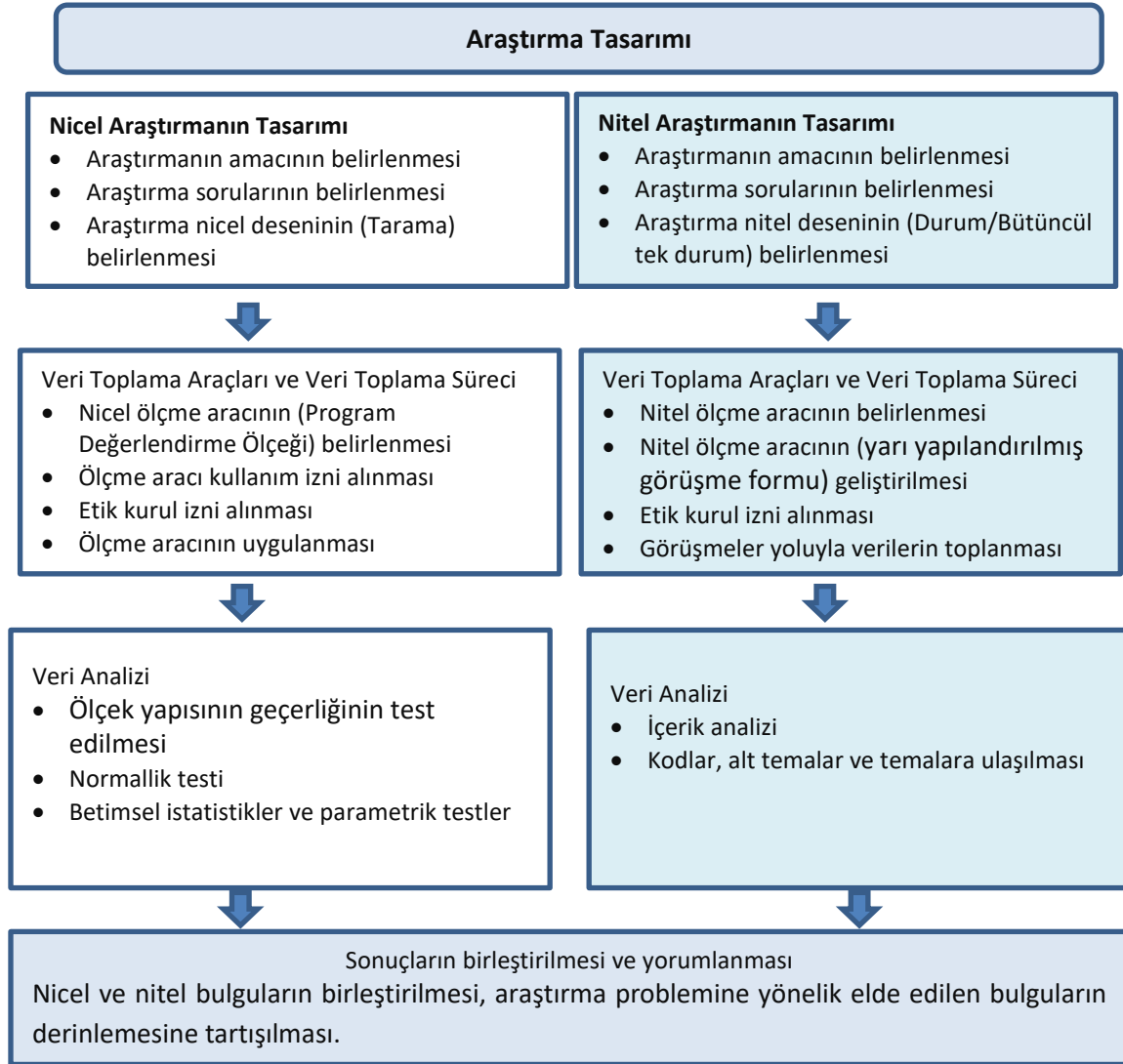
değerlendirme çıktılarına dayalı olarak programda eksiklik duyulan yönlerin geliştirilmesi gerekir. Bu bağlamda özel eğitim öğretmenliği lisans öğretim programının da değerlendirilmesinin, programda öngörülen yetersizliklerin belirlenmesinin ve belirlenen yetersizliklerin giderilmesi yoluyla lisans programının geliştirilmesine ve programının etkililiğine katkı sağlaması beklenmektedir. Özel eğitim öğretmenliği lisans öğretim programının programda belirtilen bilgi, beceri ve yeterlikleri ile öğretmen adaylarına programda öngörülen mesleki yeterlikleri, günümüz öğrenci gereksinimlerine uygun olarak kazandırıp kazandırmadığının test edilmesi gerekir. Bu ihtiyaca yönelik lisans öğretim programının değerlendirilmesi ve gerek görülen boyutlarda programın güncellenmesi gerekir. Program değerlendirme, özel eğitim lisans öğretim programının etkililiğine dolayısıyla daha yetkin öğretmenlerin yetiştirilmesine katkı sağlayabilir. Bu bağlamda bu çalışmanın temel amacı, özel eğitim öğretmenliği lisans öğretim programının öğretmen adayları görüşlerine göre değerlendirilmesidir. Bu amaca yönelik olarak araştırmanın alt problemleri aşağıda ifade edilmiştir;

- 1.Özel eğitim öğretmenliği lisans öğretim programına ilişkin öğretmen adaylarının program değerlendirme puanları nedir?
- 2.Öğretmen adaylarının program değerlendirme puanları cinsiyet ve sınıf düzeyi değişkenleri açısından anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
3. Öğretmen adaylarının, özel eğitim öğretmenliği lisans öğretim programına yönelik görüşleri nelerdir?

Yöntem

Araştırmanın modeli

Program değerlendirmeye yönelik nicel ve nitel yöntemlerin birlikte kullanıldığı araştırmada, karma araştırma yöntemi desenlerinden yakınsayan paralel desen kullanılmıştır (Creswell & Clark, 2014). Yakınsayan paralel desen, nicel ve nitel veri toplama araçları ile veriler toplanması, her bir veri grubu ayrı analiz edilmesi, daha sonra elde edilen veriler birleştirilerek araştırma problemi derinlemesine tartışılmasına dayanmaktadır (Creswell & Clark, 2014; Creswell, 2017). Bu araştırmaya ilişkin araştırma süreci aşağıda özetlenmiştir.

Şekil 1. Araştırma sürecine ilişkin diyagram

Şekilde 1’de belirtildiği üzere araştırmanın nicel bölümünde öğretim programının farklı boyutlarına (hedefler, içerik, öğrenme-öğretme süreci, ölçme ve değerlendirme) yönelik öğrenci görüşlerini tam ve ayrıntılı bir şekilde ortaya koymak, nesnel olarak betimlemek amacıyla, araştırmanın nicel boyutunda tarama modelinden yararlanılmıştır (Karasar, 2020). Araştırmanın nitel bölümünde ise öğretmen adaylarının özel eğitim öğretmenliği lisans öğretim programına yönelik görüşleri bir durum olarak ele alınmış ve araştırmanın nitel boyutunda bütüncül tek durum deseninden yararlanılmıştır. Durum çalışmalarında kurum, birey, olay, ortam veya süreç gibi farklı durumların ve bunlara ilişkin etkilerin ayrıntılı biçimde araştırılmasına dayanmaktadır (Simon, 2009; Yin, 2014). Durum çalışmasının türlerinden olan bütüncül tek durum deseninde analiz birimi olarak tek bir durum belirlenir, durum kendi içinde farklı boyutlardan derinlemesine incelenir (Yin, 2014).

Aktan, O. (2023). Özel eğitim öğretmenliği lisans öğretim programının değerlendirilmesi: Düzce Üniversitesi örneği. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi*, 14 (1), 1-30. DOI: 10.51460/baebd.1163593

Çalışma grubu

Araştırmada nicel verilerine yönelik çalışma grubunu, kolay ulaşılabilir örnekleme yoluyla ulaşılan Düzce Üniversitesi Eğitim Fakültesi Özel Eğitim Öğretmenliği 3.ve 4.sınıf öğrencileri oluşturmuştur. Kolay ulaşılabilir örnekleme, araştırmacı veri toplama bakımından erişilmesi kolay olan gruplarla çalışır. Kolay ulaşılabilir örnekleme, araştırmacının verilerinin kısa sürede toplanmasına elverişli olması açısından sosyal bilimlerde sıklıkla tercih edilen bir örnekleme yöntemidir. Araştırmacı verilerin toplanması bakımından daha kolay ulaşılabilir seçenekleri tercih eder (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Nicel çalışma grubunun oluşturulmasında, veri toplanması ve ulaşılması kolay olan öğrenciler tercih edilmiştir. Aşağıda Tablo 1’de nicel grubu öğrencilerinin demografik özellikleri verilmiştir

Tablo 1.

Araştırmacının nicel çalışma grubu öğrencilerinin demografik özellikleri

Değişken	Frekans (f)	Yüzde (%)	
Cinsiyet	Erkek	27	38
	Kız	45	62
Sınıf	3.sınıf	24	34
	4.sınıf	48	66
Daha önce lisans eğitiminden mezuniyet durumu	Var	12	17
	Yok	60	83
Anne Eğitim Düzeyi	İlkokul	17	23
	Ortaokul	23	32
	Lise	28	39
	Üniversite	4	6
Baba Eğitim Düzeyi	İlkokul	14	19
	Ortaokul	21	28
	Lise	32	43
	Üniversite	7	10

Tablo 1’e göre nicel boyutu oluşturan öğrencilerin büyük çoğunluğu kız öğrencilerden oluşmakta (% 62) ve 4.sınıf öğrencilerinden (% 66) oluşmaktadır. Öğrencilerin anne ve baba eğitim durumu olarak büyük çoğunluğunun lise mezunu oldukları görülmektedir.

Araştırmacının nitel çalışma grubunu belirlemek için ölçüt örnekleme yönteminden yararlanılmıştır. Ölçüt örnekleme, araştırma için belirlenen ölçütleri karşılayan kişi, olay veya durumların araştırmaya dahil edilmesidir (Suri, 2011). Araştırmada çalışma grubunun oluşturulmasına yönelik, öğrencilerin özel eğitim öğretmenliğinde olması, lisans programının en az dörtte üçünü tamamlaması, akademik başarısının yüksek olması, başarısız dersi olmaması gibi ölçütler dikkate alınmıştır. Bu ölçütler doğrultusunda araştırmacının nitel çalışma grubunu 24 özel eğitim öğretmenliği öğrencisi oluşturmaktadır. Aşağıda Tablo 2’de araştırmacının nitel grubu öğrencilerinin bilgileri verilmiştir.

Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi, (2023), 14 (1), 1-30.
Western Anatolia Journal of Educational Sciences, (2023), 14 (1), 1-30.
Araştırma Makalesi / Research Paper

Tablo 2.

Araştırmanın nitel çalışma grubu öğrencilerinin demografik özellikleri

Öğrenci	Cinsiyet	Sınıf	İkinci Lisans Durumu	Anne Eğitim Düzeyi	Baba Eğitim Düzeyi
Öğrenci 1	Kız	3.sınıf	Var	İlkokul	Ortaokul
Öğrenci 2	Kız	3.sınıf	Yok	Ortaokul	Ortaokul
Öğrenci 3	Erkek	3.sınıf	Yok	Lise	Lise
Öğrenci 4	Kız	3.sınıf	Yok	İlkokul	Lise
Öğrenci 5	Kız	3.sınıf	Var	Ortaokul	Lise
Öğrenci 6	Kız	3.sınıf	Yok	Lise	Üniversite
Öğrenci 7	Erkek	3.sınıf	Var	Lise	Lise
Öğrenci 8	Erkek	3.sınıf	Yok	İlkokul	Ortaokul
Öğrenci 9	Erkek	4.sınıf	Yok	Ortaokul	Ortaokul
Öğrenci 10	Kız	4.sınıf	Yok	İlkokul	İlkokul
Öğrenci 11	Erkek	4.sınıf	Var	Lise	Lise
Öğrenci 12	Kız	4.sınıf	Yok	Lise	Üniversite
Öğrenci 13	Erkek	4.sınıf	Yok	Lise	Lise
Öğrenci 14	Kız	4.sınıf	Yok	Lise	Lise
Öğrenci 15	Kız	4.sınıf	Yok	İlkokul	İlkokul
Öğrenci 16	Kız	4.sınıf	Yok	Lise	Lise
Öğrenci 17	Kız	4.sınıf	Var	Lise	Lise
Öğrenci 18	Kız	4.sınıf	Var	Üniversite	Üniversite
Öğrenci 19	Erkek	4.sınıf	Yok	İlkokul	İlkokul
Öğrenci 20	Kız	4.sınıf	Yok	Lise	Lise
Öğrenci 21	Erkek	4.sınıf	Yok	Ortaokul	Ortaokul
Öğrenci 22	Kız	4.sınıf	Yok	Lise	Lise
Öğrenci 23	Kız	4.sınıf	Yok	İlkokul	Lise
Öğrenci 24	Erkek	4.sınıf	Yok	Üniversite	Üniversite

Tablo 2'ye göre araştırmanın nitel çalışma oluşturan öğrencilerin 16'sı 4.sınıf, 8'i 3.sınıf öğrencisidir. Öğrencilerden 15 tanesi erkek, 9 tanesi kız öğrencilerden oluşmaktadır. Katılımcılardan 6 tanesinin daha önce bir lisans programı tamamladıkları görülmektedir. Öğrencilerin büyük çoğunluğunun anne ve babası lise mezunudur.

Veri toplama araçları

Araştırmanın nicel boyutunda özel eğitim öğretmenliği lisans öğretim programına ilişkin öğretmen adaylarının değerlendirmelerini belirlemek amacıyla Adıgüzel (2015) tarafından geliştirilen Program Değerlendirme Ölçeği (PDÖ) kullanılmıştır. PDÖ, dört alt boyut ve yirmi beş maddeden oluşan 4'li Likert tipinde bir ölçektir. PDÖ'nün farklı bir çalışma grubuna uygulanması nedeniyle ölçek yapısının

Aktan, O. (2023). Özel eğitim öğretmenliği lisans öğretim programının değerlendirilmesi: Düzce Üniversitesi örneği. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi, 14 (1), 1-30.* DOI: 10.51460/baebd.1163593

geçerliği tekrar test edilmiştir. PDÖ'nün DFA uyum indeksleri sonuçları ise şu şekilde özetlenebilir: $\chi^2/sd=2.27$, $RMSEA=0.26$, $CFI=0.95$, $GFI = 0.95$, $AGFI = 0.89$, $IFI = 0.90$. Ulaşılan uyum indeksi değerleri alanyazınına göre "kabul edilebilir" değerler düzeyindedir (Kline, 2011; Schumacker & Lomax, 2010; Tabachnick & Fidell, 2013). Bu değerler ışığında PDÖ'nün araştırma için geçerli bir ölçme aracı olduğu belirlenmiştir. Ayrıca araştırmada; PDÖ ve alt boyutları için Cronbach Alpha güvenilirlik düzeyleri belirlenmiştir. Güvenirlik düzeyleri; hedeflerin değerlendirilmesi .93, içeriğin değerlendirilmesi .83, öğrenme-öğretme sürecinin değerlendirilmesi .90, ölçme ve değerlendirme sürecinin değerlendirilmesi alt boyutunda .90, ölçeğin geneli için ise .96 olarak belirlenmiştir.

Araştırmanın nitel boyutunda, özel eğitim öğretmenliği lisans öğretim programı ve program öğelerine ilişkin derinlemesine veri toplamak amacıyla, yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. İlk olarak altı sorudan oluşan taslak yarı yapılandırılmış öğrenci görüşme formu hazırlanmıştır. Taslak görüşme formuna ilişkin geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları kapsamında farklı alan uzmanlarının (eğitim bilimleri, özel eğitim, ölçme ve dil uzmanı) görüşlerinden yararlanılmıştır. Ayrıca görüşme formunda yer alan soruların kapsam ve anlaşılabilirliklerini sınamak amacıyla, çalışma grubunda yer almayan benzer özelliklere sahip dört öğretmen adayı ile taslak görüşme formunun ön uygulaması gerçekleştirilmiştir. Ön uygulama ve uzman değerlendirmeleri ışığında nihai görüşme formu oluşturulmuştur. Görüşme formunda özel eğitim lisans programını değerlendirmeye yönelik dört soru yer almıştır:

1. *Özel eğitim öğretmenliği lisans öğretim programında yer alan derslere ilişkin düşünceleriniz nelerdir? Açıklayabilir misiniz?*

2. *Özel eğitim öğretmenliği lisans öğretim programının, öğretmenlik mesleğine yönelik mesleki bilgi, beceri, tutum ve değerleri kazandırma yeterliği sağlaması açısından görüşleriniz nelerdir? Ayrıca, programın öğretim hedefleri, içeriği, eğitim durumları ile ölçme-değerlendirme süreçlerine yönelik görüşleriniz nelerdir? Hangi yönlerden kendinizi yeterli, hangi yönlerden yetersiz görmektesiniz? Açıklayabilir misiniz?*

3. *Sizce göre özel eğitim öğretmenliği lisans öğretim programının güçlü yönleri ile zayıf olduğu yönleri nelerdir? Açıklayabilir misiniz?*

4. *Sizce ideal bir özel eğitim öğretmeni yetiştirilmesi için lisans öğretim programından başka hangi uygulamalar, içerikler vb. ihtiyaç vardır? Özel eğitim öğretmeni yetiştirmek için nasıl bir lisans öğretim programı uygulanmalıdır? Açıklayabilir misiniz?*

Verilerin toplanması

Araştırma öncesi, Düzce Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Etik Kurul Başkanlığı'ndan etik kurul onayı alınmıştır (Tarih: 21.07.2022, Karar no: 2022/340). Araştırmanın nicel ve nitel veriler birlikte toplanmıştır. Araştırma verileri, 1 Ağustos 2022 ile 17 Ekim 2022 tarihleri arasında toplanmıştır. Bazı öğrencilerin yazılı olarak görüşlerini daha iyi ifade edeceklerini belirtmeleri üzerine, 8 öğrenciden görüşler yazılı olarak alınmıştır. Diğer öğrenciler ile uygun bir sınıf ortamında odak grup görüşmesi yapılarak görüşler kayıt altına alınmıştır. İki oturum olarak gerçekleşen görüşme oturumları kayıt altına alınmış. Öğrenciler ile yapılan odak grup görüşmeleri 43 dakika ile 51 dakikadan oluşmaktadır. Öğrenciler ile yapılan odak görüşme kayıtları deşifre edilerek, diğer öğrencilerden alınan görüşme formu verileri ile birleştirilerek nitel veri seti oluşturulmuştur.

Verilerin analizi

Araştırmada nicel veriler istatistik paket programı ile analiz edilmiştir. Analizler öncesi verilerin normal dağılıp dağılmadığı Kolmogrow-Smirnov testi ile test edilmiştir. PDÖ verilerinin normal dağılım göstermesi ($p>.05$) nedeniyle analizlerde parametrik test teknikleri kullanılmıştır. Araştırmanın birinci probleminin analizinde çalışma grubunun PDÖ'den aldıkları puanlara ilişkin betimsel istatistikler ile analiz edilmiştir. Öğrencilerin program değerlendirme puanları arasında cinsiyet ve sınıf düzeyi değişkenlerine göre farklılık olup olmadığı durumu Bağımsız Gruplar t-Testi ile test edilmiştir. Öğretmen adaylarının özel eğitim öğretmenliği lisans öğretim programına ilişkin görüşlerin analizinde içerik analizinden yararlanılmıştır. Görüşme verilerinin çözümlenmesi yoluyla verileri açıklayan kavram ve ilişkiler belirlenmiş, benzer ilişki ve kavramlardan ise verileri betimleyen tema ve alt temalara ulaşılmıştır (Mayring, 2004)

Nicel verileri toplamak amacıyla kullanılan PDÖ'nün farklı bir çalışma grubuna uygulanması nedeniyle ölçek yapısının geçerliği tekrar test edilmiştir. PDÖ'nün DFA uyum indeksleri alayazına göre kabul edilebilir değerler düzeyde olduğu belirlenmiştir. Ayrıca PDÖ ve alt boyutları için Cronbach Alpha güvenilirlik düzeylerinin yüksek olduğu belirlenmiştir.

Nitel araştırma geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları inanılabilirlik, nakledilebilirlik, güvenilirlik ve doğrulanabilirlik kavramları ile ifade edilmektedir (Marriam & Tisdell, 2016). Nitel verilerin güvenilirliğini sağlamak amacıyla, ilk olarak gönüllü katılımcılar araştırma sürecine dahil edilmiştir (Shenton, 2004). İçerik analizi ile araştırmacının yaptığı kodlamalar ortaya çıktıkça görüşme yapılan üç öğretmen adayına tekrar ulaşılmış ve bulguların onların görüşlerine dayalı kodlanıp kodlanmadığına ilişkin katılımcı teyidi alınmıştır (Maxwell, 2018). Ayrıca görüşmelerin analizi sonucu ulaşılan kodlar, alt tema ve temaların dış denetimini (Christensen vd., 2014; Creswell, 2012) sağlamak amacıyla, veriler araştırma sürecine dahil olmamış üç uzmanın denetimine sunulmuştur. Uzmanlardan biri eğitim bilimleri alanında doktora derecesine sahip olup, nitel araştırmaları olup, bu konuda yüksek lisans dersi vermektedir. Diğer iki uzman ise eğitim bilimleri alanında profesör olup, öğretmen eğitimi alanında nitel araştırma deneyimleri söz konusudur. Uzmanların görüş birliği sağlamadığı kodlamalar tekrar kontrol edilmiş ve gerekli düzeltmeler yapılarak, ikinci bir dış denetim sağlanarak uzmanlarla görüş birliği sağlanmıştır. Son olarak öğretmen adaylarının görüşlerinden doğrudan alıntılar verilerek, veriler betimlenmiştir (Christensen vd., 2014) Öğrencilere verilen kodlamada öğrencinin sınıf ve cinsiyeti de belirtilmiştir. Örneğin "Ö1/3K" görüşme yapılan birinci öğrenciyi, 3.sınıf ve kız öğrenciyi; "Ö16/4E" görüşme yapılan on altıncı öğrenciyi, 4.sınıf ve erkek öğrenciyi betimlemektedir. Araştırmanın güvenilirliğine yönelik olarak ayrıca; çalışma grubunun oluşturulması, veri toplama aracı taslak formun geliştirilmesi, ön uygulamalar, verilerin toplanması işlem basamakları detaylı olarak açıklanmış, araştırmada derinlikli veri toplamak amacıyla katılımcı seçiminde (sınıf, cinsiyet vb.) çeşitlemeye gidilmiştir. Güvenirlik çalışmaları kapsamında kodlamalara ilişkin uzman görüşleri alınmıştır. Uzman görüşleri arasındaki kodlama uyumunun güvenilirlik oranı % 93 olarak gerçekleşmiştir (Miles & Huberman, 2015).

Bulgular

Birinci alt probleme ilişkin bulgular ve yorum

Sayfa | 15

Araştırmanın birinci alt problemi “Öğretmen adaylarının özel eğitim öğretmenliği lisans programına ilişkin program değerlendirme puanları nedir?” şeklinde ifade edilmiştir. Tablo 3’te çalışma grubunun PDÖ puanlarına ilişkin betimsel istatistikler yer almaktadır.

Tablo 3.
PDÖ’ne ilişkin betimsel istatistikler

Maddeler/Alt boyutlar	\bar{x}	SS	En düşük	En yüksek
1. Programın bana öğretim sürecini ve öğrenci davranışlarını yönetebilme becerisi kazandırdığını düşünüyorum.	3,23	,61	1,00	4,00
2. Programın bana öğrenme-öğretme ortamında kullanabileceğim iletişim becerilerini kazandırdığını düşünüyorum.	3,31	,60	1,00	4,00
3. Programın bana öğretim programlarını geliştirme ve değerlendirme becerisi kazandırdığını düşünüyorum.	3,13	,75	1,00	4,00
4. Programın öğretmenlik yapacağım özel alana ait öğretim programları hakkında bilgi ve uygulama becerisi kazandırdığını düşünüyorum.	3,19	,66	1,00	4,00
5. Programın bireysel ve mesleki gelişimi planlama ve gerçekleştirme konusunda bana katkı sağladığını düşünüyorum.	3,13	,75	1,00	4,00
6. Programın öğrenme-öğretme sürecini öğrenci özelliklerine göre uyarlama becerisi kazandırdığını düşünüyorum.	3,16	,75	1,00	4,00
7. Programın bana öğretim teknolojilerini ve materyallerini eğitim ortamlarında etkin bir biçimde kullanabilme konusunda bana katkı sağladığını düşünüyorum.	3,06	,77	1,00	4,00
8. Programın bana öğretimin etkililiğini ve öğrenci gelişimini değerlendirme becerisi kazandırdığını düşünüyorum.	3,19	,64	1,00	4,00
9. Ders içeriklerinin, öğrencilerin konuyu anlamalarını destekleyecek biçimde düzenlendiğini düşünüyorum.	2,97	,82	1,00	4,00
10. Derslerde, bireysel farklılıkların dikkate alınarak öğretimin çeşitlendirildiğini düşünüyorum.	2,80	,88	1,00	4,00
11. Ders içeriklerinin desteklenmesi amacıyla makale, kitap vb. materyallerin öğrencilerle paylaşıldığını düşünüyorum.	3,22	,71	1,00	4,00
12. Ders içeriklerinin, akademik alandaki güncel gelişmeleri kapsadığını düşünüyorum.	3,15	,86	1,00	4,00
13. Ders içeriklerinin desteklenmesi amacıyla ders dışı etkinliklerinde düzenlendiğini düşünüyorum.	2,50	,93	1,00	4,00
14. Derslerin öğrencilerin ön bilgileri, yaşam deneyimleri ve öğrenme amaçları ile ilişkilendirildiğini düşünüyorum.	2,90	,84	1,00	4,00
15. Derslerin öncesinde öğrencilerin ön bilgilerini tanılamaya yönelik değerlendirmeler yapıldığını düşünüyorum.	2,55	,96	1,00	4,00
16. Derslerinin işlenişinde öğrencilerin öğretmenlik yapacakları alanlara dönük ilgi ve gereksinimlerinin dikkate alındığını düşünüyorum.	2,73	,90	1,00	4,00
17. Kullanılan ölçme araçlarının öğrencilerin bilgi ve becerilerini yeterli olarak ölçebildiğini düşünüyorum.	2,50	,96	1,00	4,00
18. Derslerin içerikleri hakkında bilgilendirildiğimizi düşünüyorum.	3,12	,73	1,00	4,00

19. Ders içeriklerinin derslerin amaçlarına uygun olduğunu düşünüyorum.	3,13	,63	1,00	4,00
20. Öğrenme eksikliklerine yönelik geri bildirimlerin verildiğini düşünüyorum.	2,68	,90	1,00	4,00
21. Kullanılan ölçme araçlarının üst düzey bilişsel becerilerini yeterli olarak ölçebildiğini düşünüyorum.	2,50	,96	1,00	4,00
22. Kullanılan ölçme araçlarının derslerde işlenen tüm konuları kapsadığını düşünüyorum.	2,62	,86	1,00	4,00
23. Değerlendirme sonuçlarının öğretimi geliştirmek için kullanıldığını düşünüyorum.	2,84	,86	1,00	4,00
24. Derslerin, öğrencilerin ilgi ve gereksinimlerini üzerine yapılandırıldığını düşünüyorum.	2,70	,87	1,00	4,00
25. Öğrenmelerin değerlendirilebilmesi için çoklu kaynaklardan bilgiler toplandığını düşünüyorum.	3,23	,61	1,00	4,00
Hedeflerin değerlendirilmesi alt boyutu	25,45	4,5	14	32
İçeriğin değerlendirilmesi alt boyutu	15,61	2,9	7	20
Öğrenme-öğretmen sürecinin değerlendirilmesi alt boyutu	18,88	4,9	9	28
Ölçme ve değerlendirme sürecinin değerlendirilmesi alt boyutu	13,34	3,7	5	20
Ölçek geneli	73,30	14,6	39	100

N=72

Tablo 3 incelendiğinde öğretmen adayların en çok katılım gösterdikleri maddeler: “Programın bana öğrenme-öğretme ortamında kullanabileceğim iletişim becerilerini kazandırdığını düşünüyorum”, “Programın bana öğretim sürecini ve öğrenci davranışlarını yönetebilme becerisi kazandırdığını düşünüyorum”, “Öğrenmelerin değerlendirilebilmesi için çoklu kaynaklardan bilgiler toplandığını düşünüyorum”; en az katılım gösterdikleri maddeler ise “Ders içeriklerinin desteklenmesi amacıyla ders dışı etkinliklerinde düzenlendiğini düşünüyorum”, “Kullanılan ölçme araçlarının öğrencilerin bilgi ve becerilerini yeterli olarak ölçebildiğini düşünüyorum”, “Kullanılan ölçme araçlarının üst düzey bilişsel becerilerini yeterli olarak ölçebildiğini düşünüyorum.” olduğu görülmektedir.

Tablo 3’teki sonuçlara göre öğretmen adayların program değerlendirme puanlarının hedeflerin ve içeriğin değerlendirilmesi alt boyutlarında yükseğe yakın; öğrenme-öğretme sürecinin değerlendirilmesi, ölçme ve değerlendirme sürecinin değerlendirilmesi boyutlarında ise ortalamanın üstünde olduğu görülmektedir. Buna göre ölçek geneli ve alt boyutlarına ilişkin program değerlendirme puanları ışığında, özel eğitim öğretmenliği programının, genel ve programın öğeleri bağlamında öğrencilere gerekli yeterlikleri kazandırdığı söylenebilir.

İkinci alt probleme ilişkin bulgular ve yorum

Araştırmada ikinci alt problem “Öğretmen adaylarının özel eğitim öğretmenliği lisans öğretim programına yönelik program değerlendirme puanları arasında cinsiyet ve sınıf düzeyi değişkenleri açısından anlamlı bir farklılık var mıdır?” şeklinde ifade edilmiştir. Cinsiyete göre PDÖ ve alt boyut puanlarına ilişkin test sonuçları Tablo 4’de verilmiştir.

Tablo 4.

Cinsiyete göre öğretmen adaylarının PDÖ puanlarına ilişkin bağımsız gruplar t-testi sonuçları

Ölçek ve alt boyutları	Cinsiyet	N	\bar{x}	SS	t	sd	P
Hedeflerin değerlendirilmesi	Erkek	27	26,37	3,64	1,33	70	,18
	Kız	45	24,91	4,91			
İçeriğin değerlendirilmesi	Erkek	27	16,55	2,66	2,19	70	,03*
	Kız	45	15,04	2,93			
Öğrenme-öğretmen sürecinin değerlendirilmesi	Erkek	27	19,81	5,19	1,24	70	,21
	Kız	45	18,33	4,69			
Ölçme ve değerlendirme sürecinin değerlendirilmesi	Erkek	27	13,85	3,63	0,88	70	,38
	Kız	45	13,04	3,84			
PDÖ Toplam	Erkek	27	76,59	13,94	1,48	70	,14
	Kız	45	71,33	14,89			

Tablo 4' ten anlaşılacağı üzere öğretmen adaylarının cinsiyetlerine göre PDÖ puanları arasında ölçek geneli ($t=1,48$, $p> .05$), hedeflerin değerlendirilmesi ($t=1,33$, $p> .05$), öğrenme-öğretmen sürecinin değerlendirilmesi ($t=1,24$, $p> .05$) alt boyutları ile ve ölçme ve değerlendirme sürecinin değerlendirilmesi alt boyutlarında anlamlı farklılık olmadığı ($t=,88$ $p> .05$); içeriğin değerlendirilmesi boyutunda ise erkek öğrenciler lehine anlamlı farklılık olduğu ($t=2,19$, $p< .05$) görülmektedir. Buna göre erkek öğretmen adaylarının içeriğin değerlendirilmesine ilişkin puanlarının kadın öğretmen adaylarına göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Sınıf düzeyine göre PDÖ ve alt boyut puanlarına ilişkin test sonuçları aşağıda Tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5.

Sınıf Düzeyine göre öğretmen adaylarının PDÖ puanlarına ilişkin bağımsız gruplar t testi sonuçları

Ölçek ve alt boyutları	Sınıf	N	\bar{x}	SS	t	sd	P
Hedeflerin değerlendirilmesi	3.sınıf	24	26,50	5,06	1,39	70	,16
	4.sınıf	48	24,93	4,16			
İçeriğin değerlendirilmesi	3.sınıf	24	16,00	2,81	,80	70	,42
	4.sınıf	48	15,41	2,96			
Öğrenme-öğretmen sürecinin değerlendirilmesi	3.sınıf	24	19,37	5,16	,59	70	,55
	4.sınıf	48	18,64	4,80			
Ölçme ve değerlendirme sürecinin değerlendirilmesi	3.sınıf	24	14,37	4,16	1,68	70	,10
	4.sınıf	48	12,83	3,47			
PDÖ Toplam	3.sınıf	24	76,25	15,71	1,20	70	,23
	4.sınıf	48	71,83	5,06			

Tablo 5'te yer alan veriler incelendiğine öğretmen adaylarının sınıf düzeylerine göre PDÖ puanları arasında ölçek geneli ve alt boyutlarda anlamlı farklılık olmadığı görülmektedir. Buna göre, öğretmen adaylarının öğrenim gördüğü sınıf düzeyinin, özel eğitim lisans öğretim programının değerlendirilmesine ilişkin puanları üzerinde etkili olmadığı söylenebilir.

Üçüncü alt probleme ilişkin bulgular ve yorum

Araştırmanın üçüncü alt problemine veri sağlamak amacıyla öğretmen adaylarının özel eğitim öğretmenliği lisans öğretim programına yönelik görüşleri analiz edilmiştir. Analiz sonucu, öğretmen adaylarının görüşleri beş temada toplanmıştır. Ulaşılan tema ve alt temalara aşağıda sıra ile sunulmuştur.

Sayfa | 18

Tablo 6.

Özel eğitim öğretmenliği lisans öğretim programının içeriği

1.Tema	Alt temalar	Görüşler	N
Özel Eğitim Öğretmenliği Lisans Programının İçeriği	Genel kültür dersleri	Ders sayısı azaltılmalı	8
		Dersler kapsamlı ve amaca yönelik olmalı	5
		Yeterliydi	4
		Yetersizdi	2
	Meslek bilgisi dersleri	Ders sayısı yeterli değil	9
		Ders sayısı yeterli	5
		Ders içeriklerinde yetersizlik alanları ile uyum sağlanmalı	3
		Bazı dersler kaldırılmalı	2
		İçerikler zenginleştirilmeli	2
	Özel eğitim alan bilgisi dersleri	Öğretim derslerinin sayı ve süresi artırılmalı	14
		Alan ders içerikleri zenginleştirilmeli	10
		Seçmeli ders çeşitliliği sağlamalı	7
		Alan derslerinin sayısı yetersiz	5
		Alan derslerinin hocaların uzmanlığına göre seçilmesi	3
		Seçmeli derslerin sınırlı olması	3
		Topluma hizmet uygulamaları ilk yıllarda olmalı	2
		Birbirini tekrarlayan dersler kaldırılabilir	2
Bazı alan derslerine yönelik uzman eksikliği	1		

Özel eğitim öğretmenliği lisans programının içeriği teması ile ilgili öğretmen adaylarının görüşlerinin üç temada toplandığı görülmektedir. Genel kültür dersleri alt temasında; ders sayısının azaltılması, derslerin amaca yönelik ve kapsamlı olması, meslek bilgisi dersleri alt temasında; meslek bilgisi ders sayılarının yeterli olmadığı, ders içeriklerinde yetersizlik alanları ile uyum sağlaması, özel eğitim alan bilgisi dersleri alt temasında ise öğretim derslerinin sayı, süre ve içerik bakımından zenginleştirilmesi, seçmeli ders çeşitliliğinin sağlanmasına yönelik görüşler sunulmuştur. Aşağıda özel eğitim öğretmenliği lisans programının içeriği teması ve alt temalarına ilişkin doğrudan alıntılardan bazılarına aşağıda yer verilmiştir;

“Alan ve uygulama dersleri yetersizdi, özellikle alan derslerinin içerik olarak zenginleştirilmesi gerekir. Alan dersleri hocaların uzmanlığına göre seçiliyor. Hocaların uzmanlık alanındaki dersleri alan seçmeli çeşitliliği nedeniyle ya alamıyoruz ya da o alanda uzman olmadığı için dersi dışarıdan biri veriyor, verimli olmuyor (Ö1/3K).”

Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi, (2023), 14 (1), 1-30.
Western Anatolia Journal of Educational Sciences, (2023), 14 (1), 1-30.
Araştırma Makalesi / Research Paper

“Uygulama derslerinin sayısı ve süresi artırılmalı. Alana yönelik derslerin çeşitliliği artırılmalı, farklı yetersizlik grubu öğrencilere de ağırlık verilmeli. Karakter ve değer eğitimi, eleştirel düşünme gibi dersler kaldırılabilir. Bu ders içeriklerini farklı kaynaklardan öğrenebiliriz. Öncelik alan ders çeşitliliği olmalı bence (Ö4/3K).”

“Topluma hizmet uygulamaları dersi son sınıfta çok yararlı olmuyor, daha alt dönemlere alınmalı.” (Ö9/4E)”

Sayfa | 19

Öğretmen adaylarının görüşleri incelendiğinde, genel kültür derslerinin fazla, genel kültür ders içeriklerinin ise yoğun olduğu, buna karşın özel eğitim alanına yönelik ders ve içeriklerinin ise daha sınırlı olarak değerlendirildiği görülmektedir. Bununla birlikte özellikle alan derslerinin çeşitlilik ve içerik bakımından zenginleştirilmesine yönelik önerilerde buldukları görülmektedir. Bu durum öğretmenlik yaşantısında farklı yetersizlik gruplarından öğrencilerle çalışabilme durumu ve farklı yetersizlik alanlarına yönelik mesleki gelişim sağlayamama kaygısından kaynaklanmış olabilir. Tablo 7’de özel eğitim öğretmenliği lisans programının öğrenme-öğretme süreci teması yer almaktadır.

Tablo 7.

Özel eğitim öğretmenliği lisans öğretim programının öğrenme-öğretme süreci

2.Tema	Alt temalar	Görüşler	N
Özel Eğitim Öğretmenliği Lisans Programının Öğrenme-Öğretme süreci	Zayıf yönler	Öğretimin bilgi ağırlıklı olması	15
		Öğretim uygulamaların sınırlı olması	13
		Öğretim derslerinin uzaktan eğitimde yüzeysel işlenmesi	11
		Öğretmenlik uygulamasının süresinin az olması	10
		Pandemi koşullarında uygulama yapılamaması	7
		Uzaktan eğitimin düz anlatıma dayalı olması	7
		Uzaktan eğitim derslerinin verimsiz olması	4
		Öğretim yöntemlerine ilişkin derslerin yetersiz olması	4
		Öğretim üyesi merkezli olması	2
		Sınıf mevcutlarının kalabalık olması	1
Dersliklerin fiziksel ortamlarının uygun olmaması	1		
Öneriler	Güçlü yönler	Öğretmenlik uygulamasının bilgilerimizi pekiştirmesi	9
		Gözlem, kurum deneyimi, staj derslerinin öğretici olması	7
		Mesleki yeterlilik kazandırması	6
		Teorik bilgilerin öğretilmesi	6
		Mesleki özgüven kazandırması	4
		Sınıf yönetimi becerilerini kazandırması	2
		Hocalarımızın alanlarında mesleki donanıma sahip olması	2
		Hocalarımızın mesleki yönlendirmeler yapması	2
		Hocalarımızın öğretim süreçleri ile ilgili sahada deneyimleri olması	2
		Dersler uygulama ağırlıklı olmalı	18
Öğrenci merkezli öğretim uygulamaları daha fazla yapılmalı	13		

Öğretmenlik uygulamasının süresi artırılmalı	13
Bir yetersizlik alanında tam uzmanlaşma fırsatı sağlanmalı	8
Farklı okul ve yetersizlik türlerine yönelik staj imkânları artırılmalı	8
Dördüncü sınıf tamamen staj olmalı	7
Öğretim dersleri uygulama okullarında yapılmalı	5
Farklı yetersizlik gruplarına yönelik öğretim dersleri artırılmalı	4
Fakültede özel eğitim uygulama merkezi kurulmalı	3
Öğretmenlik uygulaması 3.sınıfın ikinci döneminde başlamalı	2
Sınıflar bölünerek derslerde farklı öğretim yöntemi/tekniklerine imkân verilmeli	2

Özel eğitim öğretmenliği lisans programının öğrenme-öğretme süreci teması ile ilgili öğretmen adaylarının görüşlerinin üç temada toplandığı görülmektedir. Zayıf yönler alt temasında; öğretimin bilgi ağırlıklı ve yüzeysel olması, öğretim uygulamalarının sınırlı olması, uzaktan eğitimin düz anlatıma dayalı olması, öğretmenlik uygulamasının süresinin az olması; güçlü yönler temasında, öğretmenlik uygulamasının bilgileri pekiştirdiği, gözlem, kurum deneyimi, staj derslerinin öğretici olduğu, mesleki bilgi ve yeterlik ile mesleki özgüven kazandıkları; öneriler temasında ise derslerde uygulamaya daha fazla yer verilmesi, öğrenci merkezli öğretim uygulamalarının artırılması, öğretmenlik uygulamasının süresinin artırılması, bir yetersizlik alanında tam uzmanlaşma imkanı sağlanması, farklı okul ve yetersizlik türlerine yönelik staj imkanı sağlanması, öğretim derslerinin okullarda yapılmasına yönelik görüşler belirlenmiştir. Aşağıda Özel eğitim öğretmenliği lisans programının öğrenme-öğretme süreci teması ve alt temalarına ilişkin doğrudan alıntılardan bazılarına aşağıda yer verilmiştir;

“Dersler uzaktan eğitim sürecinde genelde düz anlatım ve slaytlara dayalı idi. Çok etkileşime dayalı olmadı. Bilgi sunumu oldu daha çok, öğretim uygulamaları yönü zayıftı. Bu dönem bizim için dezavantaj bir durum oluşturdu. Öğrencinin daha aktif olduğu şekilde dersler işlenebilir. Sınıf mevcutları azaltılarak öğretim üyelerinin derslerde farklı öğretim yöntem ve tekniklerine de yer vermeleri sağlanabilir. Kalabalık sınıflar eğitimi güçleştiriyor. Sınıflardaki sıralar sabit, her hangi bir ortam düzenlemesine imkan vermiyor (Ö1/3K).”

“Dersler daha nitelikli ve uygulama ağırlıklı işlenmeli. Öğretim derslerinde doğrudan okula gidilebilir. Öğrenci ile birebir öğretim yapılabilir. Programda içerik olarak çok yakın ve birbirini tekrar eden dersler var, onlar azaltılıp farklı yetersizlik gruplarına yönelik dersler artırılabilir. Klasik sınav yerine proje, portfolyo hazırlama gibi değerlendirmeler de yapılmalı (Ö16/4K).”

“Pandemi nedeniyle yaklaşık iki yıl uygulama dersleri istenilen düzeyde olmadı, uzaktan eğitim faydalı olmadı (Ö12/4K).”

“Pandemi döneminde aldığımız dersler çok verimsizdi. Uygulamaya daha fazla ağırlık verilebilir, dördüncü sınıfta öğretmenlik uygulamasının süresi artırılabilir. Dördüncü sınıftaki dersler azaltılabilir. RAM ve rehabilitasyon merkezlerine de staja gönderilmemizi faydalı olur” (Ö15/4E).”

“Mesleki yeterlik anlamında programın yeterli ve etkili olduğunu düşünüyorum. Öğretmenlik becerilerini kazandırmada yeterli olduğunu düşünüyorum (Ö4/3K).”

“Son yıl tamamen okullarda staj olmalı, bir gün staj yetersiz kalıyor (Ö21/4E)”.

Öğretmen adaylarının görüşleri incelendiğinde, pandemi koşulları nedeniyle uzaktan eğitim sürecinin öğrenme-öğretme süreçlerine yansımalarının olumsuz olduğu, uygulama içeren öğretim derslerinin bilgi ağırlıklı olarak işlendiği görülmektedir. Bununla birlikte okullarda uygulama imkanı sağlayan gözlem, kurum deneyimi ve öğretmenlik uygulaması derslerinin öğrenilen bilgileri pekiştirdiği ve öğretici olduğu görülmektedir. Derslerin teorik bilgiler, mesleki yeterlik sağlamanın yanı sıra mesleki özgüven kazandırdığı görülmektedir. Derslerin okulda uygulama imkanı sağlaması, alan eğitimine yönelik teorik derslerin ile pratikte uygulamalarını görme imkanı sağlaması açısından yararlı olduğu görülmektedir. Bununla birlikte sınıf mevcutlarının azaltılması ve derslerin uygun fiziksel koşullara göre düzenlenerek derslerin yöntem çeşitliliğine dayalı uygulama ağırlıklı ve öğrenci merkezli öğretim uygulamaları içermesi, bir yetersizlik alanında uzmanlaşma sağlanmasına yönelik öneriler sunulmuştur. Tablo 8’de özel eğitim öğretmenliği lisans programının ölçme ve değerlendirme süreci teması yer almaktadır.

Tablo 8.

Özel eğitim öğretmenliği lisans öğretim programının ölçme ve değerlendirme süreci

3.Tema	Alt temalar	Görüşler	N
Özel eğitim öğretmenliği lisans programının Ölçme ve Değerlendirme süreci	Sorunlar	Öğrencilerin, derslere sınav odaklı yaklaşımları	5
		Özel eğitim ölçme ve değerlendirme uygulamalarının bilgilendirme ağırlıklı olması	5
		Yeterli uygulama yaptırılmaması	4
	Öneriler	Ayrıntılı performans değerlendirmenin öğretilmesi	8
		Hedef odaklı değerlendirme öğretimi	5
		Birey odaklı değerlendirme yapabilme	4
		Birey odaklı ölçme aracı hazırlayabilme	4
		Kaba değerlendirmenin uygulamalı öğretilmesi	2
		Formal ve informal değerlendirme tekniklerinin öğretimi	1
		Standart test ve ölçeklerin lisansta öğretimi	1
Ölçme ve değerlendirme ders içeriğinin özel eğitime uyarlanması	1		

Özel eğitim öğretmenliği lisans programının ölçme ve değerlendirme süreci temasına yönelik öğretmen adaylarının görüşlerinin iki temada toplandığı görülmektedir. Zayıf yönler alt temasında; öğrencilerin sınav odaklı düşünmesi, öğretim uygulamalarının sınırlı olması, özel eğitim alanında ölçme ve değerlendirme uygulamalarının bilgilendirme ağırlıklı sunulması ve yeterli uygulama yapılamaması; öneriler temasında, ayrıntılı performans değerlendirme, hedef odaklı değerlendirme ile birey odaklı değerlendirmenin öğretilmesine yönelik görüşler belirlenmiştir. Aşağıda Özel eğitim öğretmenliği lisans programının ölçme ve değerlendirme teması ve alt temalarına ilişkin doğrudan alıntılardan bazılarına aşağıda yer verilmiştir;

“Öğretim süreçleri daha çok bilgi düzeyinde gerçekleşti. Daha fazla uygulama ağırlıklı olmalıydı. Öğretim derslerinin değerlendirilmesi uygulama şeklinde olmalı. Arkadaşlar genelde dersi geçmek istedikleri için sınav kolaylarına geliyor bence (Ö4/3K)”.

Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi, (2023), 14 (1), 1-30.
Western Anatolia Journal of Educational Sciences, (2023), 14 (1), 1-30.
Araştırma Makalesi / Research Paper

“Programda teorik derslerinin süresi azaltılıp, uygulama derslerinin süresi artırılabilir. Derslerde ayrıntılı değerlendirme, kaba değerlendirme formu hazırlama ve uygulama yaptırılabilir (Ö22/4K)”.

“Öğrenciye yönelik öğretim nasıl değerlendirilir, kısa dönemli amaçlara göre ölçme aracı geliştirme uygulamaları yaptırılabilir. Ayrıntılı değerlendirme araçları uygulamalı olarak öğretilebilir. Sınıf mevcudu uygun olsa derslerde uygulamaya daha fazla yer verilebilir (Ö19/4E).”

“Ölçme ders içeriğinin özel eğitime uyarlanması sağlanabilir (Ö7/3E).”

Öğretmen adaylarının görüşleri incelendiğinde, özel eğitim alanında ölçme ve değerlendirme yaklaşımlarına yönelik uygulama eksiklikleri olduğu görülmektedir. Bu eksiklerin nedenleri olarak; pandemi koşulları nedeniyle okullarda uygulama yapılamaması, öğretime ilişkin uygulama eksikliklerinin olması, derslerin uzaktan eğitim yoluyla gerçekleştirilmesi sıralanabilir. Bununla birlikte öğretmen adaylarının ayrıntılı performans değerlendirme, hedef ve birey odaklı değerlendirme ile değerlendirme tekniklerinin uygulamalı olarak öğretimi konusunda ihtiyaç duydukları görülmektedir. Bu durumun nedeni olarak özel eğitimde değerlendirmenin öğretimin temelini oluşturması ve değerlendirme verilerine dayalı olarak öğretim sürecinin tasarlanması nedeniyle öğretmen adaylarının ölçme ve değerlendirmeye ilişkin mesleki gelişim ihtiyacı duydukları söylenebilir.

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Araştırma sonuçları incelendiğinde, öğretmenlerin en fazla öğrenme-öğretme sürecine ilişkin mesleki yeterlikleri kazandırma, çoklu kaynaklardan değerlendirme yapma, öğrenci davranışlarını yönetebilme becerisi kazandırmaya ilişkin ölçek maddelerine katıldıkları belirlenmiştir. Öğretmen adaylarının lisans programının öğrenme-öğretme sürecine ilişkin maddelerde kendilerini daha yeterli değerlendirdikleri söylenebilir. Araştırmanın nitel verileri incelendiğinde öğretmen adaylarının en fazla öğrenme-öğretme sürecine yönelik görüş ifade ettikleri, öğretim süreçlerinin mesleki yeterlik kazandırmanın yanı sıra mesleki özgüven kazandırdığı belirlenmiştir. Araştırmada öğrenme-öğretme sürecine ilişkin nicel verilerin nitel veriler ile desteklendiği görülmektedir. Ergül ve arkadaşları (2013) tarafından yapılan araştırmada araştırma bulgularımızı destekler biçimde öğretmen adaylarının aldıkları eğitimi mesleki bilgi, beceri, işbirliği ve tutum açısından yeterli buldukları belirlenmiştir. Dedeoğlu ve arkadaşları (2004) tarafından gerçekleştirilen 3. ve 4.sınıf öğrencilerine yönelik araştırmada ise araştırma bulgularımızın aksine, öğrencilerin lisans programını mesleki yeterlik kazandırma bakımından yeterli görmedikleri belirlenmiştir. Araştırmanın bulguları incelendiğinde öğrencilerin diğer yetersizlik alanlarına yönelik öğretim derslerine ihtiyaç duydukları görülmektedir. Araştırmaların daha önce yürürlükte olan özel eğitim lisans programları esas alınarak gerçekleştirilmiş olması da sonuçların farklı olma nedenleri arasında sayılabilir. Bununla birlikte araştırmada lisans programının mesleki yeterlik ve özgüven kazandırmasına yönelik bulgunun genel olarak öğretmenlik eğitimine yönelik başka araştırma bulguları ile örtüşmediği görülmektedir. Yapılan araştırmalarda eğitim fakültelerinde verilen öğretmen eğitimin yetersiz olduğu (Can, 2019; Goff-Kfour, 2013; Kozikoğlu & Senemoğlu, 2018) ve nitelikli öğretmenlik becerilerini kazandırmadığı belirlenmiştir (Aksoy, 2013; Eret, 2013; Ertürk vd., 2014; Kirksekiz vd., 2015; Ören vd., 2009; Özdemir vd., 2015). Bu farklılığın nedeni olarak, elde edilen bulguların farklı branşlardaki öğretmenlik programlarına yönelik

Aktan, O. (2023). Özel eğitim öğretmenliği lisans öğretim programının değerlendirilmesi: Düzce Üniversitesi örneği. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi, 14 (1), 1-30.* DOI: 10.51460/baebd.1163593

Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi, (2023), 14 (1), 1-30.
Western Anatolia Journal of Educational Sciences, (2023), 14 (1), 1-30.
Araştırma Makalesi / Research Paper

değerlendirmeler içermesi, özel eğitim öğretmenliğinin öğrenci profili ve gerekli olan mesleki yeterlikler bakımından daha fazla bilgi, beceri ve yeterlik gerektirmesi bakımından içerik bakımından diğer öğretmenlik programlarından ayrılmasının da etkili olduğu söylenebilir.

Öğretmen adaylarının “ders içeriklerini desteklemek amacıyla ders dışı etkinlikler düzenlenmesi”, “kullanılan ölçme araçlarının öğrencilerin bilgi ve becerileri ile üst düzey bilişsel becerileri yeterli olarak ölçmesi” ölçek maddelerine ise en az katılım gösterdikleri belirlenmiştir. Öğretmen adaylarının öğretim içeriğini zenginleştirmek adına ders dışı etkinlikler ile ölçme ve değerlendirmeye ilişkin mesleki yeterlik bakımından kendilerini daha az yeterli gördükleri söylenebilir. Eğitim fakültesinde derslerin genellikle sınıf içi öğretime ya da pandemi döneminde uzaktan eğitime dayalı olması, kurum dışı gözlem, gezi, saha ziyaretleri gibi ders dışı ziyaretlerin pandemi koşullarında yapılamamasının da bu sonuç üzerinde etkili olduğu söylenebilir. Nitelikli öğretmen özelliklerine yönelik bir araştırmada, nitelikli öğretmen özellikleri arasında ders dışı etkinlikler düzenleme yeteneği de sıralanmıştır (Casanguiu, 2016). Bu yönüyle lisans programının ders dışı etkinlikler yeterliği kazandırması bakımında dönemsel koşullar gereği yeterli olmadığı söylenebilir.

Araştırmanın nitel bulgular incelendiğinde pandemi koşulları nedeniyle uygulama ağırlıklı öğretim derslerinin uzaktan eğitimde bilgi ağırlıklı ve yüzeysel işlendiği, okullarda uygulama imkanı sağlayan ders ve öğretmenlik stajı derslerinin yapılamadığı görülmektedir. Bu durumun öğrencilerin ders dışı öğrenme kaynaklarının kısıtlanmasına yol açtığı, öğretim derslerinde uygulama deneyimi yaşamalarına engel olduğu söylenebilir. Özel eğitim öğretmenlerinin yetiştirilmesine yönelik bazı araştırmalarda da derslerin teorik kaldığı, öğretim uygulamalarının yetersiz olduğu, staj süresinin artırılması ve derslerin uygulamalı olmasına yönelik araştırma bulgularımızı destekleyen sonuçlar elde edilmiştir (Büyükalın Filiz vd., 2018; Ergül vd., 2013; Sezgin Nartgün, 2010). Bununla birlikte benzer araştırmalarda pandemi koşulları nedeniyle okullarda uygulama yapılamaması, genel olarak öğretmenlik uygulamasına gerekli önemin verilmemesi nedeniyle öğretmenlik uygulaması derslerinin nitelik açısından yetersiz olduğu belirlenmiştir (Aslan & Sağlam, 2018; Köse & Caner, 2022; Selvi vd., 2017; Şimşek vd., 2013). Öğretmen eğitime yönelik farklı araştırmalarda da öğretmenlik eğitiminin bilgi ağırlıklı olduğu uygulamalı öğretim derslerinin yetersiz olduğuna ilişkin benzer sonuçlar elde edilmiştir (Karadağ Yılmaz & Öner, 2019; Öztürk & Yıldırım, 2014; Selvi vd., 2017). Öğretmen eğitiminin başarısı, teorik bilgilerin uygulama ile desteklenmesine bağlıdır (Baumert vd., 2013). Öğretmen adayları derslerde teorik olarak öğretilen konuları, öğretime yönelik uygulamalar ile daha iyi öğrenmektedirler (Koerner vd., 2002). Bu nedenle öğretime dayalı derslerin uygulamalı olarak işlenmesinin mesleki yeterlikleri kazandırması bakımından öğretimi daha işlevsel kılabilir.

Araştırmanın nitel verileri incelendiğinde, özel eğitim alanında ölçme ve değerlendirme yaklaşımlarına yönelik uygulama eksiklikleri, alternatif ölçme ve değerlendirme tekniklerine yönelik öğrenme eksiklikleri olduğu ve uygulamada sorunlar yaşadıkları belirlenmiştir. Özel eğitim öğretmenliği lisans programına ilişkin ders dışı öğrenme kaynakları kullanma, ölçme ve değerlendirme konularında elde edilen nicel bulguların, nitel bulgularla örtüştüğü görülmektedir. Araştırma bulgularımıza benzer şekilde bazı araştırmalarda da özel eğitim öğretmenliğinin içerik ve uygulama boyutuna ilişkin olarak, lisans programının yetersiz değerlendirdiği araştırma sonuçları elde edilmiştir (Büyükalın Filiz vd., 2018; Ergül vd., 2013; Sezgin Nartgün, 2010; Ulay, 2018).

Öğretmen adaylarının program değerlendirme ölçeği alt boyutlarına göre ölçek puanları değerlendirildiğinde, hedeflerin değerlendirilmesi ve içeriğin değerlendirilmesi alt boyutlarında kendilerini oldukça yeterli gördükleri; öğrenme-öğretme sürecinin değerlendirilmesi, ölçme ve değerlendirme sürecinin değerlendirilmesi boyutlarında ise yeterli gördükleri görülmektedir. Genel olarak özel eğitim öğretmenliği lisans öğretim programının öğrencilere gerekli yeterlikleri kazandırdığı söylenebilir. Öğrencilerin de lisans öğretim programının hedefleri açısından kendilerini oldukça yeterli gördükleri görülmektedir. Hedeflere ilişkin bu bulgunun nitel verilerle de desteklendiği söylenebilir. Nitel bulgular incelendiğinde öğrencilerin mesleki yeterlik ve özgüven kazandıkları, teorik bilgiler öğrendikleri, sahada yaptıkları uygulamalar ile teorik bilgilerini pekiştirdikleri ve sınıf yönetimi becerilerini kazandıkları, genel olarak özel eğitim öğretmenliği programının hedeflerine yönelik mesleki yeterlik kazandıkları söylenebilir. Bununla birlikte lisans programının içeriğine ilişkin bazı görüşlerinin program değerlendirme ölçeğinde yer alan içerik boyutunda yer alan maddeler ile örtüşmediği görülmektedir. Öğretmen adaylarının içerik boyutu ile ilgili görüşleri incelendiğinde, genel kültür dersleri ile içeriklerinin fazla ve yoğun olduğu, buna karşın özel eğitim alanına yönelik ders ve içeriklerinin daha sınırlı olarak değerlendirdikleri görülmektedir. Dedeoğlu ve arkadaşları (2004) tarafından zihin engelliler öğretmenliği bölümü 3. ve 4.sınıf öğrencilerine yönelik gerçekleştirilen araştırmada da benzer şekilde, bazı genel kültür derslerinin gerekli görülmediği, alan derslerinin ise yeterli olmadığı belirlenmiştir. Bununla birlikte araştırmada öğretmen adaylarının özellikle alan derslerinin çeşitliliği ile içeriklerinin zenginleştirilmesine yönelik önerilerde buldukları görülmektedir. Araştırmanın nicel ve nitel verilerinin örtüşmemesinin nedenlerinden biri olarak ise; ölçme aracında içerik ile ilgili maddelerin daha genel olması, nitel verilerde ise öğretmen adayları tarafından konunun daha ayrıntılı olarak irdelenmesinin de farklılığa yol açtığı söylenebilir. Öğretmen adaylarının meslek hayatlarında farklı yetersizlik gruplarından öğrenciler ile çalışmaları muhtemel olduğundan, özel eğitimin farklı alanlarına yönelik ders çeşitliliği ve içeriklerin zenginleştirilmesine ihtiyaç duymaları normal bir sonuç olarak değerlendirilebilir.

Öğretmen adaylarının lisans programının öğrenme-öğretme sürecinin değerlendirilmesi boyutunda kendilerini kısmen daha az yeterli gördükleri belirlenmiştir. Öğrenme-öğrenme sürecine ilişkin nitel veriler incelendiğinde, pandemi koşullarında uzaktan eğitim sürecinin olumsuz yansımaları nedeniyle, bazı öğretim derslerinde uygulama olarak yapılamaması, sahada deneyim fırsatı sağlayan gözlem, kurum deneyimi, öğretmenlik uygulaması gibi uygulamalı öğretim derslerinin yapılmamasının da bu duruma kaynaklık ettiği görülmektedir. Bu bağlamda öğrenme-öğretme sürecine ilişkin öğretmen adaylarının kendilerini daha az yeterli görme nedenlerinin nitel verilerde öğretimin bilgi ağırlıklı olması, öğretim uygulamalarının sınırlı olması, uzaktan eğitimin olumsuz yansımaları, öğretmenlik uygulamasının süre olarak az olması şeklinde açıklandığı görülmektedir. Araştırma bulgularımıza benzer şekilde bazı araştırmalarda da öğretim uygulamalarının sınırlı olduğu (Büyükalın Filiz vd., 2018; Ergül vd., 2013; Sezgin Nartgün, 2010; Ulay, 2018); öğretim üyesi ihtiyacının öğretmen yetiştirmede önemli bir sorun olduğu ve bu durumun öğretimin uygulama boyutunu olumsuz etkilediği belirlenmiştir (Özyürek, 2008).

Araştırmada öğretmen adaylarının lisans programının ölçme ve değerlendirme boyutunda kendilerini kısmen yeterli gördükleri, mesleki gelişim ihtiyacı duydukları belirlenmiştir. Benzer araştırmalarda da özel eğitim öğretmenlerinin ölçme ve değerlendirme yeterlikleri açısından kendilerini yetersiz gördükleri belirlenmiştir (Çetin, 2004; Şener & Tanrısever, 2021). Farklı branşlarda

Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi, (2023), 14 (1), 1-30.
Western Anatolia Journal of Educational Sciences, (2023), 14 (1), 1-30.
Araştırma Makalesi / Research Paper

görev yapan öğretmenlere yönelik araştırmalarda da öğretmenlerin ölçme ve değerlendirme konusunda mesleki yeterliklerinin düşük olduğu, bu konuda mesleki gelişim ihtiyaçları olduğu belirlenmiştir (Çakan, 2004; Erdoğan & Kurt, 2012; Ergül, 2019; Gelbal & Kelecioğlu, 2007; Karaman & Şahin, 2014). Ölçme ve değerlendirme sürecine ilişkin nitel veriler incelendiğinde, ayrıntılı performans değerlendirme, hedef ve birey odaklı değerlendirme, kaba değerlendirme, formal ve informal değerlendirme araçları, standart test ve ölçeklerin öğretilmesi, ölçme ve değerlendirme ders içeriğinin özel eğitime uyarlanması gibi konularda lisans programında değişiklikler yapılmasına yönelik önerilerde buldukları belirlenmiştir. Bu noktada lisans programının ölçme ve değerlendirme boyutuna yönelik nitel bulgular ile nicel bulguların örtüştüğü görülmektedir. Öğretmen adayları tarafından özel eğitimde ölçme ve değerlendirme uygulamalarının bilgilendirme ağırlıklı öğretildiği ve ölçme araçlarına ilişkin yeterli uygulama fırsatı bulamadıklarına ilişkin görüşler belirttikleri görülmektedir. Bu bulgular ölçme ve değerlendirme boyutunda belirtilen yeterlik eksikliğinin açıklayıcısı olabilir. Özel eğitimde değerlendirme, öğretim öncesi, öğretim içinde ve öğretim sonunda, öğrencilerin yetersizlik durumlarına göre farklı ölçme teknikleri kullanılarak sürekli yapılmaktadır. Değerlendirme ile öğrencilerin öğretim öncesi performans ve bilgi düzeyleri, öğretim içerisinde öğretimin etkililiği, öğretim sonunda ise genel olarak öğretimin başarı ve kalıcılığı test edilmektedir. Bu süreçlerin hepsi uygulama içeren değerlendirme durumlarından oluşmaktadır.

Araştırma sonuçlarına göre öğretmen adaylarının cinsiyetleri bakımından PDÖ puanları arasında içeriğin değerlendirilmesi boyutunda ise erkek öğrenciler lehine anlamlı farklılık olduğu, ölçek geneli, hedeflerin değerlendirilmesi, öğrenme-öğretmen sürecinin değerlendirilmesi alt boyutları ile ve ölçme ve değerlendirme sürecinin değerlendirilmesi alt boyutlarında ise anlamlı farklılık olmadığı belirlenmiştir. Erkek öğretmen adaylarının içeriğin değerlendirilmesine ilişkin puanlarının kadın öğretmen adaylarına göre daha yüksek olduğu söylenebilir. Araştırmanın nitel verileri incelendiğinde programda genel kültür dersler ile içeriklerinin fazla ve yoğun olduğu, bazı genel kültür derslerinin katkı sağlamadığı, buna karşın özel eğitim alanına yönelik ders ve içeriklerinin daha sınırlı olarak değerlendirildiği, özel eğitim alanında ders çeşitliliğinin sağlanmasına yönelik bulgular elde edilmiştir. Araştırmada özel eğitim öğretmenliği lisans programı içerik boyutunun değerlendirilmesine ilişkin nicel ve nitel bulguların örtüştüğü görülmektedir.

Araştırma sonuçlarına göre öğretmen adaylarının sınıf düzeylerine göre PDÖ puanları arasında ölçek geneli ve alt boyutlarda anlamlı farklılık olmadığı belirlenmiştir. Öğretmen adaylarının öğrenim gördüğü sınıf düzeyinin, özel eğitim lisans programlarının değerlendirilmesine ilişkin puanları üzerinde etkili bir değişken olmadığı söylenebilir. Bu durumun nedenleri olarak nitel verilerde de belirtildiği üzere, programın değerlendirilmesine ilişkin öğrenme-öğretme sürecinin niteliği, öğrenci-öğretim etkileşimi, uygulama yapma fırsatı ve öğrencinin öğretim süreçlerine katılması gibi faktörlerin sınıf değişkenine göre daha belirleyici olduğu söylenebilir. Araştırma bulgularından hareketle sınıf değişkeninden ziyade sınıf düzeyinde verilen öğretimin niteliğinin daha belirleyici olduğu görülmektedir.

Araştırma sonuçları genel olarak değerlendirildiğinde, öğretmen adaylarından elde edilen nicel ve nitel bulgular birlikte değerlendirildiğinde; özel eğitim öğretmenliği lisans öğretim programının öğretmen adaylarına gerekli mesleki yeterlikleri kazandırma bakımından başarılı olarak değerlendirildiği belirlenmiştir. Öğretmen adaylarının programın özellikle öğrenme-öğretme süreci ile Aktan, O. (2023). Özel eğitim öğretmenliği lisans öğretim programının değerlendirilmesi: Düzce Üniversitesi örneği. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi, 14 (1), 1-30.* DOI: 10.51460/baebd.1163593

Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi, (2023), 14 (1), 1-30.
Western Anatolia Journal of Educational Sciences, (2023), 14 (1), 1-30.
Araştırma Makalesi / Research Paper

ölçme ve değerlendirme alt boyutlarına ilişkin ise desteğe ihtiyaç duydukları belirlenmiştir. Bu durumun nedenlerini açıklamaya yönelik, araştırmanın nitel verilerinde destekleyici görüşler elde edilmiştir. Genel olarak araştırmada elde edilen nicel verilerin nitel veriler ile desteklendiği belirlenmiştir.

Sayfa | 26

Özel eğitim öğretmenliği lisans programının öğretmen adaylarının görüşlerine dayalı olarak değerlendirildiği bu araştırmada bazı sınırlılıklar dikkate alınarak araştırma sonuçları değerlendirilmelidir. İlk olarak araştırma, öğretmen adaylarından elde edilen bulgular ile sınırlıdır. İkinci bir sınırlılık olarak öğretmen adaylarının mesleğe atanmadan önce, öğretmenlik uygulaması ve öğretim deneyimlerine dayalı olarak değerlendirmelerin yapılması, adayların sınırlı deneyimlerine dayanmaktadır. Araştırmanın bir fakülte ve bölümde yapılması ise üçüncü bir sınırlılık olarak ifade edilebilir. Araştırmanın çalışma grubunu oluşturan eğitim fakültesi, özel eğitim öğretmenliği bulunan diğer eğitim fakültelerine göre nispeten yeni bir fakülte dir. Çalışma grubunun özel eğitim öğretmeni yetiştirme konusunda deneyim olarak daha eski olan eğitim fakültelerini de kapsayacak şekilde geniş olmaması diğer bir sınırlılıktır. Araştırma sonuçlarına dayalı olarak aşağıdaki öneriler geliştirilmiştir;

- Özel eğitim öğretmenliği lisans öğretim programının öğrenme-öğretme sürecine ilişkin öğretmen adayların mesleki yeterliklerini geliştirmek için öğretim derslerinde uygulamaya ağırlık verilebilir, öğretim süreçlerini zenginleştirmek adına öğretimde yöntem ve teknik çeşitliliğine yer verilebilir.
- Özel eğitim öğretmenliği lisans öğretim programının ölçme ve değerlendirme boyutuna ilişkin mesleki yeterlik kazandırmak adına, ölçme ve değerlendirmeye ilişkin ders sayı ve içerikleri artırılabilir.
- Öğretmen adaylarının öğretim derslerinin uygulamaya dayalı olması yönündeki talepleri doğrultusunda, bölüm bünyesinde özel eğitim uygulama merkezi açılabilir.
- Programın içeriğine yönelik olarak bazı derslerin çok gerekli olmadığı, bazı alan derslerinin sayı ve süre olarak yeterli olmadığına yönelik nitel bulgular ışığında, programda yer alan dersler ve içerikleri güncellenebilir.
- Sınıfların fiziksel tasarımı etkili öğretime uygun olacak şekilde düzenlenebilir, sınıf mevcutları uygulamalı öğretime daha fazla imkân sağlanması açısından azaltılabilir.

Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi, (2023), 14 (1), 1-30.
Western Anatolia Journal of Educational Sciences, (2023), 14 (1), 1-30.
Araştırma Makalesi / Research Paper

Kaynakça

- Adigüzel, O. C. (2015). Development of a scale to evaluate the pedagogical formation program implemented with turkish prospective teachers. *Education Research and Review, 10(2)*, 101-110. <http://dx.doi.org/10.5897/ERR2014.2029>.
- Akçamete, G. (2018). Özel eğitime gereksinimi olan bireyler. Ü. Şahbaz (Ed.), *Özel eğitim ve kaynaştırma* içinde (ss. 1-29). Anı Yayıncılık.
- Aksoy, E. (2013). *A.B.D (New York), Finlandiya, Singapur ve Türkiye’de öğretmen eğitimindeki dönüşümler (2000-2010)*. Yayımlanmamış doktora tezi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Aktan, O., & Budak, Y. (2021). Kaynaştırma eğitimi uygulamalarında matematik dersinde takım destekli bireyselleştirme tekniğinin kullanılmasına yönelik öğretmen görüşlerinin değerlendirilmesi. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi, 53(53)*, 69-96. <https://doi.org/10.15285/maruaebd.732256>
- Akyüz, Y. (2013). *Türk Eğitim Tarihi M.Ö. 1000 - M.S. 2013*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Aslan, M., & Sağlam, M. (2018). Öğretmenlik uygulaması dersinin öğretmen adaylarının görüşlerine göre değerlendirilmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 33 (1)*, 144-162. <https://doi.org/10.16986/HUJE.2017030313>.
- Azar, A. (2011). Türkiye’deki öğretmen eğitimi üzerine bir söylem: Nitelik mi, nicelik mi. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi, 1(1)*, 36-38.
- Baumert, J., Kunter, M., Blum, W., Klusmann, U., Krauss, S., & Neubrand, M. (2013). Professional competence of teachers, cognitively activating instruction, and the development of students' mathematical literacy (COACTIV): A research program. In M. Kunter, J. Baumert, W. Blum, U. Klusmann, S. Krauss, & M. Neubrand (Eds.), *Cognitive Activation in the Mathematics Classroom and Professional Competence of Teachers* (pp. 1–21). New York, NY: Springer
- Bryant, D. P., Smith, D. D., & Bryant, B. R. (2008). *Teaching students with special needs in inclusive classrooms*. Boston, MA: Allyn & Bacon.
- Büyükalın Filiz, S., Çelik Şahin, A., Tufan, S., & Karaahmetoğlu, B. (2018). Özel eğitim öğretmenliği lisans programlarının birleştirilmesine ilişkin öğretim üyelerinin görüşleri. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 33(3)*, 763-775. <https://doi.org/10.16986/HUJE.2018036496>
- Can, E. (2019). Öğretmenlerin meslekî gelişimleri: Engeller ve öneriler. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi – Journal Of Qualitative Research in Education, 7 (4)*, 1618-1650. <https://doi.org/10.14689/Issn.2148-2624.1.7c.4s.14m>.
- Casanguiu, L. (2016). On a romanian branding of the teachers for primary school. *Bulletin of the Transilvania University of Braşov, 9(58)*, 27-35.
- Chong, S., & Cheah, H. M. (2009). A values, skills and knowledge framework for initial teacher preparation programmes. *Australian Journal of Teacher Education, 34 (3)*, 1-17. Doi: 10.14221/ajte.2009v34n3.1
- Christensen, L. B., Johnson, R. B., & Turner, L. A. (2014). *Research methods, design, and analysis*. The USA: Pearson
- Creswell, J. W. (2012). *Educational research: Planning conducting and evaluating quantitative and qualitative research*. Boston: Pearson Education Inc.
- Creswell, J. W., & Clark, V. L. P. (2014). *Karma yöntem araştırmaları: Tasarımı ve yürütülmesi*. Anı.
- Creswell, J. W. (2017). *Karma yöntem araştırmalarına giriş*. (Çev: Mustafa Sözbilir). Ankara: Pegem Akademi.
- Çakan, M. (2004). Öğretmenlerin ölçme-değerlendirme uygulamaları ve yeterlik düzeyleri: İlk ve ortaöğretim. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 37(2)*, 99-114.
- Çetin, Ç. (2004). Özel eğitim alanında çalışmakta olan farklı meslek grubundaki eğitimcilerin yaşadığı güçlüklerin belirlenmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi, 5 (1)* 35-46.
- Çitil, M. (2017). *Türkiye’de özel eğitim: Tarihsel, politik ve yasal gelişmeler*. Vize Yayıncılık.
- Aktan, O. (2023). Özel eğitim öğretmenliği lisans öğretim programının değerlendirilmesi: Düzce Üniversitesi örneği. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi, 14 (1)*, 1-30. DOI: 10.51460/baebd.1163593

Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi, (2023), 14 (1), 1-30.
Western Anatolia Journal of Educational Sciences, (2023), 14 (1), 1-30.
Araştırma Makalesi / Research Paper

- Darling-Hammond, L., & Lieberman, A. (2013). *Teacher education around the world*. Routledge.
- Dedeoğlu, S., Durali, S. & Tanrıverdi Kış, A. (2004). Özel Eğitim Bölümü Zihin Engelliler Öğretmenliği anabilim dalı 3., 4. sınıf öğrencileri ve mezunlarının kendi bölüm programları, öğretmen yetiştirme ve eğitim fakülteleri ile ilgili düşünce ve önerileri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi, 5 (1), 47-55.*
- Erdamar, G., & Tengilimoğlu, Ö. (2021). Pedagojik formasyon sertifika programına yönelik sorunlar ve çözüm önerileri: öğretim elemanlarının bakış açısı. *Asya Öğretim Dergisi, 9 (1), 58-79.* <https://doi.org/10.47215/aji.834650>
- Erden, M. (1998). *Eğitimde program değerlendirme*. Ankara: Anı yayıncılık.
- Eret, E. (2013). *Hizmet öncesi öğretmen eğitiminin öğretmen adaylarını mesleğe hazırlaması bakımından değerlendirilmesi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Erdoğan, M. Y. & Kurt, F. (2012). Öğretmenlerin ölçme ve değerlendirme yeterlik algılarının bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Elektronik Eğitim Bilimleri Dergisi, 1(2), 23-36.*
- Ergül, C., Baydık, B., & Demir, Ş. (2013). Özel eğitim öğretmen adaylarının ve öğretmenlerinin zihin engelliler öğretmenliği lisans programı yeterliklerine ilişkin görüşleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri, 13(1), 499-522.*
- Ergül, A. Ö. (2019). *Öğretmenlerin ölçme ve değerlendirme okuryazarlık düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Ertürk, S. (2013). *Eğitimde "program" geliştirme*. Edge Akademi.
- Ertürk, G., Altınkaynak, Ş. Ö., Veziroğlu, M., & Erkan, S. (2014). Okul öncesi öğretmenlerin üniversite deneyimlerinin mesleki yaşantılarına etkisine ilişkin görüşlerinin belirlenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi, 22 (3), 897-908.*
- Gelbal, S., & Kelecioğlu, H. (2007). Öğretmenlerin ölçme ve değerlendirme yöntemleri hakkındaki yeterlik algıları ve karşılaştıkları sorunlar. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 33, 135-145*
- Goff-Kfour, C. A. (2013). Pre-service teachers and teacher education. *Procedia- Social and Behavioral Sciences, 93, 1786-1790.*
- Gökdere, M. (2012). Sınıf öğretmenleri ile sınıf öğretmeni adaylarının kaynaştırma eğitimine yönelik tutum, endişe ve etkileşim düzeylerinin karşılaştırmalı incelenmesi. *Educational Science, Theory & Practice, 12 (4), 2789-2799.*
- Gözün, Ö., & Yıkılmış, A. (2004). Öğretmen adaylarının kaynaştırma konusunda bilgilendirilmelerinin kaynaştırmaya yönelik tutumlarının değişimindeki etkililiği. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi, 5 (2), 65-77.*
- Guskey, T. R. (2002). Professional development and teacher change. *Teachers and Teaching: theory and practice, 8 (3/4), 381-389.*
- Hsien, M., Brown, P. M., & Bortoli, A. (2009). Teacher qualifications and attitudes toward inclusion. *Australasian Journal of Special Education, 33(1), 26-41.*
- Ingvarson, L., & Rowley, G. (2017). Quality assurance in teacher education and outcomes: A study of 17 countries. *Educational Researcher, 46(4), 177-193.*
- İlğan, A. (2020). Öğretmenler için etkili mesleki gelişim yaklaşımları ile bir model önerisi ve uygulama yönergesi. *Eğitim ve İnsani Bilimler Dergisi: Teori Ve Uygulama, 11 (21), 171-197.* Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/eibd/issue/53462/726421>
- Karadağ Yılmaz, R., & Öner, M. (2019). Sınıf öğretmenliği eğitiminin niteliğinin artırılmasına yönelik öğretmen adayları ve öğretim elemanı görüşleri. *Trakya Eğitim Dergisi, 9 (4), 847-868.* <https://doi.org/10.24315/tred.533604>.
- Karaman, P., & Şahin, Ç. (2014). Öğretmen adaylarının ölçme değerlendirme okuryazarlıklarının belirlenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi, 15 (2), 175-189.*
- Aktan, O. (2023). Özel eğitim öğretmenliği lisans öğretim programının değerlendirilmesi: Düzce Üniversitesi örneği. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi, 14 (1), 1-30.* DOI: 10.51460/baebd.1163593

Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi, (2023), 14 (1), 1-30.
Western Anatolia Journal of Educational Sciences, (2023), 14 (1), 1-30.
Araştırma Makalesi / Research Paper

- Karasar, N. (2020). *Bilimsel araştırma yöntemi: Kavramlar, ilkeler, teknikler*. Nobel Yayınları.
- Kırksekiz, A., Uysal, M., İşbulan, O., Akgün, Ö. E., Kıyıcı, M. & Horzum, M. B. (2015). Okul deneyimi ve öğretmenlik uygulaması derslerine eleştirel bir bakış: problemler, beklentiler ve çözüm önerileri. *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 4 (2)*, 433-451. <https://doi.org/10.14686/buefad.v4i2.1082000250>
- Kline, R. B. (2011). *Principles and practice of structural equation modeling: issues and practical considerations*. New York: The Guildford Press.
- Koerner, M., Rust, F. O. C., & Baumgartner, F. (2002). Exploring roles in student teaching placements. *Teacher Education Quarterly, 29 (2)*, 35-58.
- Kozikoğlu, İ., & Senemoğlu, N. (2018). Mesleğe yeni başlayan öğretmenlerin karşılaştıkları güçlükler: Nitel bir çözümleme. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi, 6 (3)*, 341-371. <https://doi.org/10.14689/issn.2148-2624.1.6c3s16m>
- Köse, E., & Caner, H. N. (2022). 2015-2020 yılları arasında Türkiye'deki öğretmenlik uygulaması dersi üzerine yapılan çalışmaların içerik analizi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi, 23 (1)*, 1221-1267. <https://doi.org/10.29299/kefad.927275>
- Kunter, M., Klusmann, U., Baumert, J., Richter, D., Voss, T., & Hachfeld, A. (2013). Professional competence of teachers: Effects on instructional quality and student development. *Journal of educational psychology, 105(3)*, 805-820. <https://doi.org/10.1037/a0032583>
- Marriam, S. B., & Tisdell, E. J. (2016). *Qualitative research, a guide to design and implementation*. The USA: Jossey-Bass
- Maxwell, J. A. (2018). *Nitel araştırma tasarımı: Etkileşimli bir yaklaşım*. (Çev. Ed. M. Çevikbaş). Ankara: Nobel.
- Mayring, P. (2004). Qualitative content analysis. *A companion to qualitative research, 1(2)*, 159-176.
- MEB. (2017). *Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlilikleri*. Öğretmen Yetiştirme ve Geliştirme Genel Müdürlüğü. Ankara.
- Miles, M. B., & Huberman, A. M. (2015). *Genişletilmiş bir kaynak kitap: Nitel veri analizi* (S. Akbaba Altun ve A. Ersoy, Çeviri Editörleri). Ankara: Pegem.
- Ören, F. Ş., Sevinç, Ö. S., & Erdoğan, E. (2009). Öğretmen adaylarının okul deneyimi derslerine yönelik tutumlarının ve görüşlerinin değerlendirilmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi, 15 (58)*, 217-246
- Özdemir, S. M., Ceylan, M., & Canoğlu, S. N. (2015). Öğretmen adayları öğrendikleri kuramsal bilgileri uygulamaya ne kadar dönüştürebiliyor? *International Online Journal of Educational Sciences, 7 (2)*, 265 – 282.
- Öztürk, M., & Yıldırım, A. (2014). Göreve yeni başlamış öğretmenlerin Türkiye'deki hizmet-öncesi öğretmen yetiştirme hakkındaki görüşleri. *Journal of Teacher Education and Educators, 3 (2)*, 149-166.
- Özyürek, M. (2008). Nitelikli Öğretmen Yetiştirmede Sorunlar ve Çözümler: Özel Eğitim Örneği. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 6 (2)*, 189-226.
- Schumacker, R. E., & Lomax, R. G. (2010). *A Beginner's guide to structural equation modeling* (p.85-90). New York: Taylor & Francis.
- Shenton, A. K. (2004). Strategies for ensuring trustworthiness in qualitative research projects. *Education for Information, 22(2)*, 63-75.
- Selvi, M., Doğru, M., Gençosman, T., & Saka, D. (2017). Fen bilimleri öğretmen adaylarının okul deneyimi ve öğretmenlik uygulaması derslerine ilişkin görüşlerinin etkinlik kuramına göre incelenmesi. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 36 (1)*, 175-193. <https://doi.org/10.7822/omuefd.327397>
- Sezgin Nartgün, Ş. (2010). Perceptions of special education academic staff: Whoshould be employed as special education teachers? *International Journal of Human Sciences, 7 (1)*, 1082-1113.
- Suri, H. (2011). Purposeful sampling in qualitative research synthesis. *Qualitative research journal, 11(2)*, 63-75. <https://doi.org/10.3316/QRJ1102063>
- Şener, B., & Tanrısever, C. (2021). Konaklama öğretmenlerinin özel eğitim alanında zorlandığı konular, MEB'e ve eğitim fakültelerine öneriler. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, 41(1)*, 181-219.
- Aktan, O. (2023). Özel eğitim öğretmenliği lisans öğretim programının değerlendirilmesi: Düzce Üniversitesi örneği. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi, 14 (1)*, 1-30. DOI: 10.51460/baebd.1163593

Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi, (2023), 14 (1), 1-30.
Western Anatolia Journal of Educational Sciences, (2023), 14 (1), 1-30.
Araştırma Makalesi / Research Paper

Sayfa | 30

- Şimşek, S., Alkan, V., & Erdem, A. R. (2013). Öğretmenlik uygulamasına ilişkin nitel bir çalışma. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 34 (2)*, 63-73. <https://doi.org/10.9779/PUJE624>
- Şişman, M., & Acat, M. B. (2003). Öğretmenlik uygulaması çalışmalarının öğretmenlik mesleğinin algılanmasındaki etkisi. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 13 (2)*, 235–250.
- Tabachnick, B. G., & Fidell, L. S. (2013). *Using multivariate statistics*. Boston: Pearson.
- Ulay, G. (2018). *Özel eğitim öğretmenliği lisans programının zihin engelliler öğretmenliği yeterlikleri açısından incelenmesi: Sakarya ili örneği*. (Yüksek lisans tezi). Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
- Yin, R.K. (2014). *Case study methods: design and methods*. Thousand Oaks: Sage Pbc.
- Yıldırım, A., & Simsek, H. (2018). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- YÖK. (1998). *Eğitim Fakülteleri Öğretmen Yetiştirme Lisans Programları*. http://www.yok.gov.tr/documents/10279/30217/Egitim_fakultesi_ogretmen_yetistirme_lisans_programlari_mart_98.pdf/5e166018-b806-48d5-ae13-6afd5dac511c adresinden, 11.08.2022 tarihinde erişilmiştir.
- YÖK (2007). *Öğretmen Yetiştirme ve Eğitim Fakülteleri (1982-2007)* (Öğretmenin Üniversitede Yetiştirilmesinin Değerlendirilmesi). Ankara: Yükseköğretim Kurulu Yayını 2007-5.
- YÖK (2018). *Özel Eğitim Öğretmenliği Lisans Programı*. http://www.yok.gov.tr/documents/10279/41805112/Ozel_Egitim_Ogretmenligi_Lisans_Programi.pdf adresinden, 11.08.2022 tarihinde erişilmiştir.
- YÖK. (2021a). *Pedagojik formasyon eğitimi sertifika programına ilişkin çerçeve usul ve esaslar* https://www.yok.gov.tr/Sayfalar/Kurumsal/IdariBirimler/egitim_ogretim_daيره_bsk/pedagojik-formasyon-usul-ve-esaslar.aspx, Erişim Tarihi 11.08.2022
- YÖK (2023). *Özel Eğitim Öğretmenliği Programı Bulunan Tüm Üniversiteler*. <https://yokatlas.yok.gov.tr/lisans-bolum.php?b=20903>, adresinden, 09.03.2022 tarihinde erişilmiştir.